Anul I. — Nr. 12. Martie 1936.

INSEMNĂRI SOCIOLOGICE

Apar odată pe lună.

Director: **TRAIAN BRĂILEANU,**
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi.

CUPRINSUL

ARTICOLE

I. Gaston Richard: Sociologia comparată a popoarelor latine din America, după operele lui Venturino.

II. Barbu Sluşanschi: Ideile conducătoare ale organizaţiei „Croix de Feu" din Franţa.

III. Alexandru Isăceanu: Catedra de Filosofie.

REDACŢIA: Cernăuţi, str. General Berthelot 5.
ADMINISTRAŢIA (Profesor Constantin Zoppa): Cernăuţi, str. Baltinester 15.
Abonamentul pentru 1 an . . . . . Lei 60
Exemplarul . . . . . „ 5

Tipografia Mitropolitul Silvestru, Cernăuţi.

www.dacoromanica.ro

REVISTA CARŢILOR

Jacques Bainvile, Les Dictateurs, Paris, 1935. *(Ion Ţurcan).*

Constantin Sudeţeanu, Durkheim şi Şcoala sociologică franceză, Cluj 1935 *(Ir. Brăileanu).*

REVISTA REVISTELOR

Orientări, Moineşti *(G. Macrin)*. — **Buletinul A. G. I. R.**, Bucureşti.— **Revue Internationale de Seciologie**, Paris. — **Revista mea**, Cluj. — **Acţiunea Romînă**, Bucureşti.— **Cuvîntul Studenţesc**, Bucureşti.— **Ideea Romînească**, Bucureşti. — **Braţul de Fier**, Focşani. — **Romînia Creştină**, Chişinău.— **Glasul Strămoşesc**, Cluj.— **Ideea Naţională**, Buzău.— **Cuvîntul Argeşului**, Piteşti. — **Ogorul**, Bucureşti. — **Macedonia**, Bucureşti.— **Iconar**, Cernăuţi.— **Făt-Frumos**, Cernăuţi.— **Pagini Literare**, Turda. — **Analele Dobrogiei**, Cernăuţi. — **Analele de Psihologie**, Bucureşti. *(Ir. Brăileanu).*

Fiecare număr va avea cel puţin 32 pagini.
Manuscrisele nu se înapoiază.

www.dacoromanica.ro

ANUL I. Nr. 12 Martie 1936.

Insemnări Sociologice

Director: TRAIAN BRĂILEANU,
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuți.

Sociologia comparată a popoarelor latine din America

după operele lui Venturino.

VENTURINO (Agustin) — Sociologia primitiva chileindiana con comparaciones mayas, aztecas e incasicas. 2 vol. (Editorial Cervantes. Barcelona).

— Sociologia chilena con comparaciones argentinas y mejicanas (acelaș editor).

— Sociologia general americana. Estudio experimental hecho en 15 paises del continente (acelaș editor).

— Sociologia general. La interdependencia (Morel. La Coruna. 1935).

Sociologia, concepută ca expunere a solidarității națiunilor și culturilor, poate ajuta popoarele latine a pricepe bine comunitatea destinelor lor. Rasa latină este moștenitoarea arianismului celui mai autentic, a cărui mărturie e limba. Ea reprezintă tipul unei *rase etice,* întemeiată pe spirit și nu al unei *rase fizice,* sprijinită pe caractere materiale. Totuș ea își vede contestat de către Germani titlul de rasă indo-europeană tocmai pentru că în cursul istoriei sale ea a fost mijlocitoarea între varietățile fizice ale speciei umane. Cu toate aceste, afirmîndu-se ca o cultură universală, compatibilă cu conștiințele naționale, latinitatea are de jucat cel mai mare rol în competițiunea quasi-animală a raselor fizice. Dar trebue ca părțile sale să aibă conștiință de unitatea lor nu numai în Europa, dar în lumea întreagă, fără a se lăsa oprite prin deosebirile confesionale. Protestantul din Elveția romandă, ortodoxul grec din București, catolicul roman din Spania trebue să se simtă deopotrivă Latini.

În această privință un rol covîrșitor i se cuvine Spaniei, să zicem mai bine: peninsulei iberice și popoarelor cari îi vorbesc limbele. Mulțumită ei, latinitatea ocupă încă cea mai mare parte a acelui continent american al cărui spirit pacinic preșe-

www.dacoromanica.ro

dintele Franklin Roosevelt îl opunea turbulenței neliniștite a restului lumii.

Această mare idee stăpînește opera considerabilă a sociologului chilian Agustin Venturino. Ea ne reamintește totodată și cum cultura spaniolă, creația latinismului expansiv al Romei, s'a răspîndit și s'a statornicit în Lumea-Nouă, dealungul revoluțiilor catolicismului feodal și ale democrației precum și cum ea a putut absorbi esențialul acelor civilizații indigene ale Americei cari, mai mult decît cele ale Vechiului Orient sau ale Extremului Orient modern, desvăluesc existența unei treceri între civilizațiile superioare ale Europei și acele societăți primitive cari au dat loc la atîtea conjecturi tulburătoare.

Venturino ne înlesnește a răspunde teoreticienilor falsului arianism, legînd latinitatea de o lege de interdependență pentru care dă ca dovadă o îndoită continuitate, una între civilizația începută de către indigenii din Chili și civilizațiile superioare din Peru, Yucatan și Mexic, cealaltă între viața socială a Latinilor Americei actuale și condițiunile date descendenților *Conquistadorilor* fie prin împotrivirea fie prin asimilarea Indigenilor după deosebirile mediului fizic.

Metoda urmată de Venturino este aceea care ne impune a întemeia comparația tipurilor și a treptelor de organizație sociale pe cît se poate pe observația directă. Cele cinci volume ce le prezintă cetitorului resumă o viață consacrată, cu prețul celor mai mari riscuri, studiului personal al populațiilor indigene și coloniale din America meridională și centrală. De aci nu urmează că el ar neglija istoria, dar el conchide la necesitatea de a revizui aserțiunile acelora pe cari îi numește *manueliști*, prea adeseori potrivindu-se unor legende, în America precum și aiurea.

Aplicarea acestei metode, care contrastează cu aceea căreia-i datorăm edițiile succesive ale romanului Societății primitive, cere o severă delimitare a problemei. Venturino și-a propus problema de a regăsi prefacerile stării sociale a unei rase sau a unui grup de rase definite, începînd cu aceea care s'a răspîndit în America antarctică și ținînd în cea mai mare măsură socoteală de varietatea împrejurărilor fizice pe cari le prezintă America australă dela regiunile polare pînă la regiunile ecvatoriale. Dar aceasta nu e singura problemă. Ea se complică pentru Venturino prin faptul capital al încorporării mutuale, în alt fel zis prin amestecul fiziologic și psihologic al Indigenilor sud-americani cu coloniștii de origine iberică.

www.dacoromanica.ro

Aci este pentru dînsul cheia situaţiunii politice creată Americii latine şi a raporturilor ei cu America de Nord.

Autorul este astfel condus la o ultimă inducţie care este rodul tuturor cercetărilor sale anterioare, la formula unei legi de interdependenţă între civilizaţiuni. Această lege desvălue un raport intim şi profund între sociologia inductivă şi filosofia solidarităţii.

Venturino este Chilian de naştere. Chili a fost deci primul şi cel mai statornic obiect al observaţiunilor sale. Mai mult decît orice altă parte a Americei latine, această ţară îi făgăduia să definească totdeodată deosebirile şi raporturile între viaţa Societăţilor indigene şi cea a Societăţii coloniale care, în secolul al XVI-lea, se puse alături fără a o absorbi prea de vreme, cum s'a întîmplat în Argentinia. în Peru, în Colombia, în Yucatan şi în Mexic.

Venturino s'a străduit deci cu mare îngrijire să dea o reconstituire a civilizaţiei, a credinţelor şi a nivelului moral la cari se ridicaseră din propriile lor puteri, popoarele indigene din Chili, fără a excepta pe cele ale regiunilor antarctice cari puseseră deja la încercare agerimea spiritului lui Charles Darwin.

Interesul ce-l are Venturino pentru Chile-Indian, ca subiect al unei evoluţii ale cărei trepte sunt Fuegianul Yaghan, Patagonul şi Arancanul, este justificat prin analogia ce prezintă mediul antarctic cu acela la care trebuiră să se adapteze în Europa contemporanii perioadei glaciare, adică a fazei celei mai lămurite a epocei quaternare. Comparată cu America arctică, mediu al Eskimoşilor, şi chiar cu Siberia şi cu Laponia, America meridională prezintă un îndoit caz privilegiat. Unul este existenţa unei adevărate regiuni polare unde civilizaţia a suferit o întîrziere care se poate explica şi caracteriza, celalalt este că civilizaţiile indigene formate înainte de cucerirea europeană au fiecare o istorie ce poate fi apropiată de celelalte pentru a le întregi şi lămuri pe toate.

Venturino putea deci să practice o metodă sintetică legînd, după cum am spus, de observaţia directă a stării actuale de lucruri critica istorică şi studiul comparativ al documentelor etnografice. El a pus la contribuţie pe toţi istoricii spanioli din epoca *Conquistadorilor* şi toate documentele asupra transformărilor şi revoluţiilor cari i-au urmat, dar el n'a avut mai puţină grijă de a studia toate datele linguistice, arheologice, antropologice, economice, asupra indigenilor Sud-Americani.

www.dacoromanica.ro

Astfel a studiat el în deosebi *quipus*-urile, acest simbolism care în civilizaţiile indigene a ţinut locul scrierii şi care aşteaptă încă pe Champollion-ul său. Dar faptul *crucial* a cărui apreciere orientează şi luminează opera sa i-a fost furnizat de către aceste populaţii indigene din Chili cari în secolul al XVI-lea opuseră o rezistenţă energică cuceririi spaniole despre care aduc mărturie *Arancana* lui Ercilla şi *Aranco domado* al lui Lope de Vega. Cu toate că ne-ar fi imposibil de a urmări opera sa în amănunt, noi trebue să semnalăm în cîteva cuvinte însemnătatea studiilor sale speciale asupra religiei, culturii intelectuale, simbolismului, artei şi treptelor organizaţiei sociale.

Venturino găseşte originea credinţei religioase a indigenilor din Chili într'o conştiinţă a răului fizic de unde rezultă o depresiune a voinţei în lupta împotriva naturii. Caracterizat prin frecvenţa ploilor glaciale, mediul fizic care îi înconjoară este unul din cele mai puţin favorabile din cîte a întîlnit o rasă omenească. Indigenul este astfel mînat a se considera ca o victimă. Această conştiinţă generatoare de tristeţă, realitatea socială, departe de a-i fi originea, o face să piardă din putere. Socialitatea transformă astfel noţiunea religioasă a unui rău inerent condiţiunii umane. Se vede destul cît de mult se opune această interpretare a faptelor sociologiei religioase a unei şcoli franceze (care n'are dealtminteri nici un drept de a vorbi în numele ştiinţei ţării sale), cît de mult ea se opune antropologiei religioase a unei şcoli engleze, cu mult mai serioasă decît cea precedentă, dar aceasta pentru a se apropia de teodiceea creştină.

Venturino e departe de a reduce toată religia la un ritual cum au făcut-o unii sociologi inspiraţi de iudaism. Mai degrabă s'ar putea zice că a constatat absenţa unui cult adevărat la Chilieni în momentul cuceririi. El vede aci dovada unui conflict între tendinţele mitice şi disciplina socială.

Şi încă mai puţin este el mînat a identifica mitul cu formele elementare ale ştiinţei şi ale logicei, cum au făcut-o în Franţa Comte şi mai ales Durkheim. El ne arată pe Chilianul indigen ajungînd prin desvoltarea gîndirii abstracte la noţiunea săptămînii, apoi la cea a lunii, înfine la o numărare incomparabil mai perfectă decît aceea ce s'a crezut a se putea constata la Australieni şi la Melanesieni. Chilianul indigen depăşeşte numărarea care poate fi numită manuală, a cărei problemă era de a găsi un nume de număr pentru fiecare din cele cinci degete ale mînii. El combină sistemul decimal cu sistemul binar şi

www.dacoromanica.ro

împinge dintr'odată numărarea sa vorbită pînă la numărul patruzeci, care devine, pare-se, o unitate superioară. Reuşi el să creeze o numărare scrisă? Interpretarea *quipus*-urilor îngădue a o presupune. Să constatăm că aci încă nu e presiunea colectivă care explică starea mentală.

Quipus-ul este un simbol care pînă azi nu fusese de loc studiat decît la Mayaşii din Yucatan, cărora le înlesnise formarea unei cărţi sfinte, numită *Popul Vuh*. Studiul critic al istoricilor spanioli îi permite lui Venturino de a demonstra că întrebuinţarea *quipus*-ului exista şi la Arancani. P. Rosales raportează că şeful lor, pentru a-i convoca la adunări, şi mai ales pentru a-i mobiliza împotriva Spaniolilor, le trimitea sfori înodate făcute din lînă colorată, cari se numeau *compron* şi *pron*. Acestea erau deci instrucţiuni scrise, analoage celor a căror frecvenţă au constat-o alţi istorici la populaţiile din Colombia, Guyane, Venezuela şi din America centrală după numeroase mărturii comparate şi lămurite de Robert d'Harcourt şi pe cari le confirmă alte observaţii făcute asupra Pieilor-Roşii şi a Eskimoşilor.

La Chilieni *quipus*-ul a fost în realitate primul pas către invenţia scrierii, aşteptînd introducerea de culori variate care se produce în Peru şi determină o adevărată evoluţie. E dovedit prin mărturia lui Alonzo de Ovalles că *quipus*-urile permiteau indigenilor din Chili de a ţinea socoteala cîştigurilor lor.

Dela simbolismul *quipus*-urilor trecerea la artă e indicată. La aceste popoare arta nu pare a fi fost înapoia nivelului cunoaşterii. Cu toate că această manifestare poartă mai mult decît oricare alta marca personalităţii, ea sufere într'o mare măsură influenţa colectivă. Ea se manifestează mai întîiu în construcţia locuinţelor, în virtutea păstrării credincioase a tradiţiilor, apoi în muzică, al cărei instrument preferat este *trutuca* şi joacă rolul său în ceremoniile funebre, fără a exclude de altminteri muzica de sărbătoare. Ea se manifestează în sfîrşit în elocvenţă şi poezie, una fiind mai ales războinică şi cealaltă reprezentată prin cîntăreţi oficiali, *genpinii*.

Numărarea şi scrierea rudimentară înlesnirâ un troc sprijinit pe instituţia unei proprietăţi individuale. El consista în a schimba fie produsele pescuitului, fie lîna de lamă sălbatecă, şi corespundea fărămiţării unei ţări care poate fi considerată ca o Fenicie australă. Acest schimb se leagă dealtminteri de evoluţia intelectuală prin punerea în funcţiune a noţiunilor de măsură şi greutate. Unităţile de măsură sunt palma, piciorul, cotul, pasul.

www.dacoromanica.ro

Unităţile de greutate sunt mai puţin cunoscute. Dar noi suntem departe de acel comunism pe care spiritul de sistem a vroit să-l regăsească la toţi „Primitivii".

Evoluţia societăţii chiliene indigene s'ar socoti nu după secole, ci după milenii. Ea ne arată o trecere dela hoardă la clan şi dela clan la trib. Venturino e departe de a o explica printr'un mecanism numai natural sau fatal. El vede aci treptele unei discipline sociale unde determinismul inflexibil este cel al legilor lumii fizice cari operează prin mijlocirea relaţiilor omului cu solul. Dar factorul fizic sau teritorial nu anulează voinţa indivizilor. Ea intervine în acest proces printr'un factor moral de primă importanţă. Pentru Venturino istoria vrednică de acest nume este de fapt aceea care dincolo de amănuntul faptelor regăseşte şi înscrie elementul etern care este energia umană. Intr'adevăr, în cursul luptelor susţinute de societatea indigenă pentru a-şi păstra neatîrnarea împotriva cuceririi peruviene s'a închegat această societate, scăpînd de soarta ce o pregătise autoritatea Incaşilor poporului Aymara din Bolivia de astăzi.

Intîiul moment al constituţiei sale e marcat prin diferenţierea definitivă a familiei, în virtutea unei îndoite biruinţe asupra egoismului şi a instinctului sexual, mulţumită căreia un sens definit e legat de aci înainte de termenii de bunic şi bunică, de tată şi mamă, de soţ şi soţie, de fiu şi fiică, de nepot şi nepoată. Familia încetează a fi nominală şi trăeşte o existenţă efectivă. La drept vorbind poligamia, care rămase necunoscută Aztecilor, se impunea Chilienilor indigeni din cauza dificultăţilor de traiu. Dar ea nu-şi trage originea din sensualitate şi nu degradează femeia care rămîne străină de gelozie şi nu este în atelierul domestic decît o ajutoare.

Familia este elementul cel dintîiu al unităţii teritoriale, numită *Bultamaqui,* care ea însaş se întemeiază pe o legătură de rudenie şi poate fi definită ca un canton, deoarece societatea indigenă nu scapă de subt legea hotărnicirii ariilor sau a delimitării aşezărilor pentru locuitorii ce o compun. Reconstituirea societăţii indigene din Chili nu e decît întîiul moment al operei sociologice a lui Venturino. Ea îl împinge de fapt să definească în urmă (1°) raporturile civilizaţiei rudimentare a Americei antarctice cu civilizaţiile mai înalte cari, din Peru pînă în Mexic, se constituiseră în America ecvatorială şi tropicală, înainte de epoca descoperirii, (2°) raporturile ce se înfăptuiră apoi între rămăşiţele societăţilor indigene şi dubla societate colonială

www.dacoromanica.ro

organizată de Spanioli şi Portughezi, (3°) a-şi da seama de aci de caracterele ce le-a prezentat devenirea socială a Statelor Americei latine comparată cu cea a Americei saxone, (4°) a trage de aci o concluzie inductivă asupra interdependenţei raselor şi civilizaţiilor umane.

Drept spus interdependenţa i se arată lui Venturino de cum analizează datele ce le posedăm despre marile civilizaţii sud-americane. Intre Nord, adică în cealaltă hemisferă, regiunea caldă, -şi miază-zi, adică regiunea învecinată polului antarctic, apoi în regiunile tropicale, între Peru şi Mexic, interdependenţa e de netăgăduit. Nivelul atins de civilizaţia Aztecilor presupune cinci altele a căror realitate se constată la Uxmal, la Palenque, la Teotihuacan, în Oajaca, în sfîrşit în Guatemala şi în Honduras. Din partea lor Incaşii (sau Kechuaşii) era moştenitorii civilizaţiei Aymaraşilor, confirmată prin ruinele din Tiahuanaco. Dar triburile chiliene le rămaseră totdeauna refractare.

Formarea definitivă a imperiului Incaşilor fără îndoială că nu s'a săvîrşit decît doar cu două secole înaintea cuceririi spaniole. O interdependenţă analogă celei ce unea întreolaltă societăţile indigene se prezintă ochilor celui ce studiază rezultatele acestei cuceriri şi care trece în urmă la momentele etnice, sociale şi politice ale secolelor XIX şi XX.

Această interdependenţă nu influenţă prea mult pe Chilienii indigeni împinşi la marginile meridionale ale Continentului. Greutatea de a străbate singurătăţile pustiului din Atacama scutise ţările lor de cucerirea peruviană. Influenţa Incaşilor care se întindea pînă la istmul de Panama, n'avu nicio acţiune asupra ţării Chili, unde trăia un popor de pescari şi de navigatori deosebindu-se de supuşii imperiului prin aptitudinea lor pentru iniţiativa individuală şi proprietatea privată. Dar acest popor nu-şi împrospăta sîngele prin alianţe şi constituţia Cetăţii nu atingea aceeaş treaptă ca la Azteci şi Kechuaşi, adică forma confederaţiunii.

Starea socială a indigenilor din Chili şi din toată regiunea antarctică fost-a oare totuş fără influenţă asupra colonizării spaniole, a desvoltării ei, a istoriei ei zbuciumate? Chiar variaţiile ce prezentau diferitele părţi ale imperiului spaniol în America au fost oare fără influenţă asupra formării şi vieţii Statelor cari i-au luat locul în secolul al XIX-lea şi al căror rol în lume este din ce în ce tot mai vizibil? O istorie superficială, cum este ceea ce ne-o prezintă fie admiratorii *Conquistadorilor* fie teore-

www.dacoromanica.ro

ticienii democraţiei revoluţionare, ar putea face s'o credem, dar Venturino se înscrie împotriva acestei îndoite interpretări.

El ne arată mai întîiu [1]) că primele Cetăţi întemeiate pe continent de Spanioli au fost chiar Cetăţile chiliene, Santiago, Valparaison, Concepcion, tabere întărite împotriva întoarcerii ofensive a indigenilor, rămaşi subt arme în partea meridională din Chili. El arată astfel continuitatea celor două faze istorice pe cari le califică una de pre-istorică (cea a Societăţilor indigene) şi cealaltă de ante-istorică (cea a colonizatorilor). Vechea civilizaţie *chile-indiană* avu deci o adîncă înrîurire morală asupra civilizaţiei coloniale, dedesuptul căreia ea dăinui.

Totuş interesul ce Venturino poartă ţării Chili n'are nimic părtinitor sau exclusiv. Dimpotrivă, acest interes îl conduce a studia deosebirile ce le prezintă evoluţia colonială în Argentinia, Peru şi Mexic. In Chili, unde structura muntoasă a solului favoriza rezistenţa Indigenilor, războiul împotriva lor li se înfăţişează Spaniolilor ca o funcţiune nobilă, unde se perpetua tradiţia cavaleriei europene, mărturia cărui fapt o găsim în poemul lui Ercilla, *Arancana*. Dar în Argentinia, ţară de şes şi chiar în Peru şi în Mexic, lucrurile luară altă înfăţişare. Situaţia se răsturnă şi indigenul redevenea agresor [2]).

Catolicismul deveni mijlocitor între cuceritori şi indigeni. Deasemenea nu împotriva lui se făcu revoluţia care, în cursul primelor decade ale secolului XIX, despărţi America de Spania şi de Portugalia. Venturino vede în această despărţire o reacţiune de natură socială şi economică impotriva repartiţiei pămînturilor ce a urmat cuceririi. Cuceritorii îşi atribuiseră de fapt pămînturile comune şi înjghebaseră astfel mari domenii din cari avu şi Biserica partea ei. Emanciparea, care fu mai întîiu un răspuns la cucerirea napoleoniană, luă întorsătura unei revoluţii agrare. Dar departe de a vedea în acest fapt un efect al necredinţei religioase şi un răsunet al revoluţiei franceze, Venturino vede aci o simplă transformare a misticismului catolic. „In Chili, scrie dînsul [3]), Revoluţia a fost mai puţin o mişcare politică decît o puternică pornire mistică a celor mai umile elemente populare cărora li se alăturau curente desfrînate de criminalitate, deslănţuite la ţară. Odată răsculat, umilul suflet mistic al Chilianului

[1]) Tom III. pp. 106—109.
[2]) Tom III, pp. 118—123.
[3]) Tom III, pp. 192—193.

www.dacoromanica.ro

nu se putea opri în faţa niciunui obstacol. Trei secole de duşmănie îi dăduse destulă energie pentru cucerirea bunei-stări spre care năzuia. Indestulata îngrămădire de mizerii şi suferinţe îngăduia o nemăsurată rezervă de ideal şi de năzuinţă spre acţiune. Acel ideal colectiv împingea ţara Chili să înceteze de a fi o colonie pentru a îmbunătăţi soarta sa, dar acest ideal plutea totdeauna peste acelaş suflet mistic".

In Europa se puse adeseori întrebarea dece, după emanciparea lor, coloniile spaniole nu încercaseră, cum făcuseră coloniile engleze riverane ale Atlanticului, de a forma o confederaţie care ar fi făcut din ele una din marile puteri ale lumii. Răspunsul iesă din aceste condiţiuni fizice şi etnice pe cari revoluţia nu le mai putea schimba aşa cum n'o putuse cucerirea spaniolă înaintea ei. Nouile State ce se formară dela Ţara Focului pînă la hotarele Statelor-Unite corespundeau unor vechi varietăţi ale rasei indigene precum şi diviziunilor administrative impuse de guvernul spaniol şi aceste varietăţi etnice ele însele se mlădiaseră după condiţiunile impuse vieţii şi asociaţiei prin sol şi climat. In acest fel, de pildă, Chili, formată în parte de Arancani, continuă să se deosebească nu numai de pampa argentină unde dăinuiră lungă vreme Patagonii şi Puelchii, ci şi de Bolivia, patria Aymaraşilor, de Peru, patria Rechuaşilor, şi în sfîrşit de Statele riverane ale golfului Mexicului şi ale mării Antilelor unde supravieţuiau amintirile şi influenţa vechei civilizaţii a Chibchaşilor, Mayaşilor şi Aztecilor.

Venturino ne descrie progresul statornic al naţiunii chiliene în cursul secolului următor cuceririi definitive a independenţei sale; el ne zugrăveşte numeroasele cetăţi cari se ridică din pămînt, mai ales în regiunea temperată şi chiar rece care se apropie de pol: Valdivia, Temuco, Osorma, Angol, Traiguen, Los Angeles [1]). El constată rolul imigraţiei germane, căreia se datoreşte mai ales formarea oraşului Temuco, pe lîngă imigraţia spaniolă. Totuş el atribue în primul rînd transformării proprietăţii funciare acest progres confirmat prin dublarea populaţiei; proprietarilor de mari domenii feodale şi eclesiastice li se substitue o clasă nouă de mici proprietari funciari, agricultori şi crescători.

Dealtminteri autorul nostru nu se mărgineşte a ne prezenta tabloul vieţii materiale a naţiunii. El ne face să cunoaştem şi

[1]) Tom III, p. 262.

www.dacoromanica.ro

viaţa ei intelectuală. Folklorul şi arheologia sudamericană sunt creaţiuni chiliene. Putem prevedea o străduinţă de natură tradiţională menită să umple o lipsă prea reală a vieţii morale şi mai ales a vieţii politice.

Instabilitatea politică a fost, toţi o ştim, marea piedică a înfloririi Americei latine. Venturino nu încearcă a ascunde acest rău, de care ţara Chili a suferit mai puţin decît Statele mai ecvatoriale, dar fără a fi scutită cu totul [1]), dar el se străduieşte să descopere cauza răului. El crede că, deşi avînd condiţiunile sale proprii, instabilitatea politică este în mare parte expresia instabilităţii economice. Prosperitatea Statelor sud-americane depinde de comerţul exterior şi prin urmare de fluctuaţiunea preţelor internaţionale. Se vede că e aşa din pricina că sistemul economiei coloniale se prelungeşte aci subt forma monoculturilor, cea a cafelei de pildă, şi totaşa a industriilor speciale (cupru, nitru, petrol etc.). N'ar fi tocmai aşa dacă aceste naţiuni ar fi putut şi ar putea prelucra produsele lor naturale şi schimba între ele în loc să le predea în stare brută.

Examenul acestei posibilităţi îl mînă să prezinte tabloul efectelor variabile ale acestei dependenţe economice la cele mai reprezentative State ibero-americane, privind mai ales Chili, Argentinia, Brasilia şi Mexicul. El ne învaţă astfel că datoria externă a Republicei argentine faţă de Capitalul nord-american este egală cu a cincea parte a averii totale a ţării [2]). El conchide totuş la formarea probabilă a unei clase mijlocii ce se naşte din activitatea industrială şi e capabilă să pună societatea sud-americană într'o stare de echilibru pe care n'o poate aştepta numai dela cultura intelectuală.

Ii mai rămînea lui Venturino să facă sinteza cercetărilor sale. El i-a consacrat un al cincilea volum al cărui rezumat l-a prezentat într'o comunicare făcută la congresul *Institutului internaţional de sociologie* ţinut la Bruxelles în August 1935. O putem reduce la şase idei.

(1°) Existenţa grupurilor umane nu este un prim fapt din care s'ar putea scoate explicarea faptelor sociale: asta e dimpotrivă necunoscuta a cărei ecvaţie cade în sarcina sociologului s'o afle.

(2°) Formarea grupului se explică prin concursul duor

---

[1]) Tom IV, p. 327 şi urm.

[2]) Tom IV, p. 331.

www.dacoromanica.ro

factori, condiţiile de existenţă date speciei umane de natură şi reacţiunea energiei umane.

(3°) Studiul Americei meridionale este din cele mai potrivite pentru a ne învăţa cum s'a înfăptuit trecerea dela starea iniţială a societăţii la primele civilizaţii.

(4°) Evoluţia sa proprie comparată cu cea a Vechiului Continent (Europa, Orientul Apropiat, Orientul Extrem) prezintă o perioadă de oprire a cărei explicare este o nouă problemă de interes general.

(5°) Comparată mai ales cu înflorirea civilizaţiei europene începînd cu faza greco-romană, această oprire desvălue importanţa distanţelor şi a spaţiului pentru înţelegerea determinismului sociologic.

(6°) Incepînd cu secolul al XVI-lea, oprirea desvoltării suferită de America, face loc unei noui evoluţii în stare să arate corelaţia adîncă, deşi latentă, între civilizaţia romană, cea a lumii arabe şi în sfîrşit cea a celor două naţiuni iberice, Spania şi Portugalia. Interdependenţa se restabileşte şi America devine un factor preponderant al solidarităţii umane.

Cel ce compară această „sociologie americană" cu seria altor opere publicate asupra aceluiaş subiect fie de savanţi peruvieni sau argentini cum e Mariano Cornejo, Orgaz, Garcia [1]), sau de sociologi spanioli ca Posada şi Salès y Ferré [2]) sau chiar de geografi [3]) sau de etnografi [4]) englezi sau nord-americani, nu va pune la îndoială temeinicia datelor de fapt pe cari se sprijină autorul. Originalitatea proprie a lui Venturino e dovedită prin întreitul său efort pentru a lămuri tot trecutul raselor şi civilizaţiunilor propriu zise americane prin cercetarea sa adîncită a Chilii primitive, pentru a apropia evoluţia colonizării spaniole de dăinuirea latentă a societăţilor indigene, în sfîrşit pentru a ne face să înţelegem fără părtinire adevărata natură a relaţiu-

---

[1]) *Cornejo* (Mariano) Sociologie comparée, 2 vol. (Giard editeur, 2e édition 1932) — *Orgaz* (Raul) Cuestiones y notas de historia (Cordoba Argentina, Cubas, 1922) — *Garcia*, La Ciadad indiana (Angel Estrada, Buenos Aires 1931).

[2]) *Posada* (Adolfo) Instituciones politicas de los pueblos hispano-americanos (Reus, Madrid, 1900). — La Republica argentina. Impresiones y comentarios (V. Suarez, Madrid, 1912).

Salès y Ferré, Tratado de sociologia. Evolucion social (3 vol. V. Suarez, Madrid, 1895).

[3]) *Scott Elliott*, Chile. Its history and development. Natural features, products, commerce and present conditions (Fisher, London).

[4]) *Brinton* (Daniel), The american race (Philadelphia, David MacKay 1901)

www.dacoromanica.ro

nilor nu numai politice dar şi etnice şi sociale între America latină şi America saxonă, şi cu ele, unul din factorii preponderanţi ai politicei internaţionale, cuprinzînd aci şi tribulaţiunile *Societăţii Naţiunilor.*

Prin acestea opera lui Venturino se recomandă sociologilor din toate ţările. El lămureşte de fapt marile probleme teoretice şi practice cari i-au preocupat totdeauna cel mai mult. Găsim aci, reluată şi înoită prin analiza unor date într'adevăr precise, problema societăţilor primitive şi a raporturilor lor cu factorii fizici şi organici. Ea ne face să trecem, prin legea interdependenţei, dela sociologia comparată la filosofia solidarităţii fără a ne rătăci în labirintul filosofiei istoriei. In sfîrşit noi găsim aci o analiză adîncită a condiţiunilor create societăţilor sud-americane de îndoitul lor trecut indigen şi colonial. Această analiză se transformă într'o lecţie de politică experimentală, de ordine internaţională ca şi de ordine socială. Nu ne ajută ea oare să înţelegem stăruirea doctrinei zisă a lui *Monroe*, înscrierea ei în textul tratatului care institue *Societatea Naţiunilor* [1]) şi prin asta, condiţiunile create instituţiunilor internaţionale prin raporturile şi conflictele civilizaţiunilor şi raselor?

(Trad. *V. Brăileanu*)

Gaston Richard,
Preşedinte de onoare al Institutului internaţional de Sociologie.

Ideile conducătoare ale organizaţiei „Croix de Feu" din Franţa

John Stuart Mill spunea că „meritul unui stat nu este în cele din urmă decît meritul indivizilor care-l alcătuesc". Desvoltînd această idee în sens individualist, Smiles concludea că „progresul naţional este înmănuncherea energiilor şi virtuţilor, decăderea este înmănuncherea laşităţilor, egoismelor şi viţiilor" [2]). Dacă orînduirea unui stat este expresia năzuinţeler particulare, altfel de stat vor avea cei cari urmăresc satisfacerea poftelor şi slăbiciunilor lor, altfel de stat cei ce se conduc de virtute şi abnegaţie. Atunci cînd în statul democratic de astăzi se exaltă idealul libertăţii, se cam uită că libertatea e rodul unei înfloriri morale pe bază de virtute şi autodisciplinare. Libertatea politică

[1]) Tratatul din Versailles, partea I-a, articolul 21.
[2]) H. Smiles: *Self-Help,* introducerea.

www.dacoromanica.ro

a democraţiei înseamnă legitimarea desmăţului individualist, consacrarea egoismului hrăpareţ, hrănirea gîndacilor politicei din cadavrul corpului social desagregat. Este o întrebare dacă statul are a se preocupa de fericirea particulară a fiecărui cetăţean, sau dacă aceştia au să contribue după puteri la dăinuirea statului. Republicile antice erau constituite pe bază de abnegaţie şi virtute, nu pe baza satisfacerii poftelor individuale, denumite astăzi „revendicări". Morala spune că omul spre a trăi mulţumit trebue să fie muncitor, cinstit, harnic, ordonat, să se disciplineze, într'un cuvînt *să se constrîngă*, pentru a satisface cerinţele legii conservării individuale (cîştigarea existenţii) şi a speciei (fundarea unei familii). Omul va trebui să lupte împotriva slăbiciunilor, viciilor, să nu se lase ademenit de plăcerile uşoare, care însemnează o călcare a legilor conservării. Rezolvirea fericită a problemei existenţii i-a impus constrîngerea şi disciplinarea de care, odată scopul atins, se va mîndri. Să numim *virtute* rezistenţa la ratare şi decădere a individului, şi să ne întrebăm dacă, în viaţa corpului social, nu tot virtutea va fi aceea care trebue să determine organizarea statului, în interesul conservării lui. Căci în statele democratice de azi, *revendicative*, este evident că interesele particulare şi poftele individuale, numite *drepturi*, decid în viaţa de stat, care se aseamănă unui individ căzut pe povîrnişul slăbiciunilor şi viciilor. Oare la conservarea statului nu prezidează aceleaşi legi morale care îl conservă pe individ? Dacă virtutea trebue să călăuzească viaţa fiecărui om spre a-i garanta existenţa, dece viaţa statului de azi să fie organizarea exploatatoare a profitorilor particulari, numiţi cetăţeni cu drepturi şi revendicări? Astăzi este din ce în ce mai răzvedit că totuşi legile morale garantează existenţa grupului social constituit în stat şi că virtutea, abnegaţia şi disciplina sunt indispensabile conservării existenţii lui. Acesta este principiul de raliere al grupărilor politice numite *de dreapta*. Oriunde existenţa statelor este ameninţată, ele apar ca un sănătos reviriment al voinţei de dăinuire. Grupările de dreapta nu se constituesc prin imitaţie, ci, acolo unde apar, izvorăsc din necesitate, şi pretutindeni ele reoglindesc, cu coloritul lor particular, aceste necesităţi locale.

Era necesară în Franţa apariţia unei asemenea grupări? Toată evoluţia politicei franceze, dela 1871 înainte, o arată. Afacerea Dreyfus, defetismul din preajma războiului, comunismul disolvant de astăzi, desmăţul venal al politicianilor democraţi (afacerile Hanau, Oustric, Stavisky, etc.), o mărturisesc. Nu este

www.dacoromanica.ro

țară în care destrăbălarea morală să fi luat forme atît de crase în cultură (Gide și amoralitatea de stînga), în care literatura să legitimeze ocrotitor slăbiciunea și ticăloșia omenească ridicîndu-le osanele (Louis Ferdinand Céline, Georges Duhamel). În moravuri, în cultură, în politică, era de așteptat o reacțiune de decență și demnitate. Scurta amăgire a guvernului Doumergue, care a urmat vărsării de sînge dela 6 Februarie 1934, a arătat că acest lucru e posibil.

Organizația *Croix de feu* a foștilor combatanți din războiu, conduși de colonelul La Rocque, și-a luat drept misiune să îndrepte Franța pe calea sănătoasă. Asupra originii și țelurilor acestei mișcări ne luminează cartea lui Henri Malherbe „La Rocque, un chef, des actes des idées“ [1]), (în care abundă extrasele din ziarul *Le Flambeau,* organul mișcării *Croix de Feu,* scrise de însuși La Rocque). Vom comenta în cele ce urmează datele culese din cartea citată, întregindu-le cu alte izvoare [2]).

În Franța republicană, laică, cu partide militant internaționaliste, sindicalistă, comunistă, — a crea o grupare de conciliere națională în jurul steagului trei colori, este o acțiune „fascistă“. Fiecare țară are o *dreaptă* specifică ei, izvorîtă din condițiile locale. În raport cu situația așa de „stîngă“ a Franței de azi, desagregată în luptă de clasă și în demagogie democrată, o mișcare de coheziune, de unire, centripetă, oricît de moderată, este o extremă dreaptă. Cum s'a ajuns la constituirea ei ?

Croix de feu s'a constituit în 1927 ca organizație a foștilor luptători de prima linie. Simplă reunire particulară de oameni solidari prin jertfa comună, dela venirea la conducere a colonelului La Rocque, în 1928, *Croix de Feu* a evoluat progresiv spre un rol efectiv în viața publică, devenind dirijoare de opinie și polarizatoare într'o direcție patriotică desinteresată, a energiilor franceze dezamăgite de mersul treburilor publice. „Foștii luptători se simt responzabili pentru timpul lor“ (Malherbe, p. 26). „Desamăgiți de insuficiența politicianilor ante- și postbelici (în Franța au rămas aceiași) ei se întreabă dacă este posibil să se treacă, fără a o băga în seamă, peste școala de virtute pe care au săvîrșit-o pe front. Azi stau față în față, de oparte lumea coruptă a politicianilor exploatatori de formule

---

[1]) Paris, Librairie Plon.

[2]) „Que veulent, que peuvent les Croix de Feu“ par Georges Suarez» în „Le Document“ Iunie 1935, Denoël et Steele, Paris.

www.dacoromanica.ro

democratice, de alta massa grupată şi călită de disciplina războiului, avînd ca ideal desinteresat intronarea demnităţii, a spiritului de abnegaţie şi datorie în funcţiile politice". Intr'adevăr: dece reforma morală de austeritate pe care a operat-o războiul să n'aibă urmări în viaţa politică? Dece să stea deoparte, desconsideraţi, eroii jertfei, de alta, în onoruri, mînuitorii veroşi şi abuzivi ai averii publice, cavaleri ai votului şi demagogi ai libertăţii? Şi foştii combatanţi vor libertate, dar nu deşănţare şi destrăbălare haotică, ci disciplinată şi regulată supunere a interesului particular celui general. Scopul ultim este întărirea şi salvarea statului.

„Dupăce ne-a făcut să uităm interesele noastre cele mai apropiate, nesfîrşita încercare a focului ne-a dat conştiinţă netedă şi limpede a lucrului de îndeplinit" (Malherbe, Introd.). Cei cari au învăţat să-şi facă datoria în pofida simţului de conservare, întorşi la vatră după şcoala abnegaţiei şi a servituţii, văd mai departe că o nouă datorie li se impune. Ştie să domnească numai cine ştie să servească. Eroii jertfei nu acceptă să fie înlăturaţi dela conducere de către profitorii democraţiei:

„Se vrea să se treacă pripit dela generaţiile dinainte de război la cele de după război. Marea tranziţie a civilizatorilor cari au făcut războiul este înlăturată. Totuşi ea trebue să determine astăzi orice cugetare şi orice acţiune. Situaţia nu e văzută limpede decît de oamenii războiului. Ei vor şti să lucreze pentru domnia dreptăţii". „Descoperirile morale făcute în timpul războiului ne-au prins în realitatea lucrurilor. *Cei ce renunţă la viaţă sunt singuri destul de îndrăzneţi să cucerească partea de adevăr care ne este dată. Noi ştim că, pentru a menţine progresul spiritului uman, ordinea şi libertatea se pot întruni*" (Malberbe, p. 27).

Croix de feu înţeleg libertatea în ordinea morală. Ei nu vor să întrerupă tradiţia de libertate, dar vor să substitue licenţei austeritatea. Ei propun un remediu cu termen lung, participarea virtuţii la conducerea statului, nu a interesului egoist. De aceea ei nu sunt pentru dictatură, remediu brusc, radical, dar trecător. Franţa, a cărei unitate politică este de mult realizată, nu mai are nevoie de dictatori care să-i dea conştiinţa acestei unităţi. „Salvatoare a civilizaţiei" în război, împotriva politicii pumnului, ea trebue să-şi întărească această poziţie. In intern, unitatea morală a ţării nu se obţine prin dictatură, ci prin conciliere

www.dacoromanica.ro

(deşi concilierea implică desfiinţarea provocatorilor de desordine, oricare ar fi ei).

De un mileniu Franţa cunoaşte toate formele de guvernămînt. Azi jocul potitic se desvoltă în profitul cîtorva stăpîni corupţi. Valorile morale ce s'au selecţionat în războiu n'au fost utilizate pentru reforma sistemului politic. Desordinea şi corupţia s'au infiltrat în organismul social, ţinînd loc de sistem. Elitele au fost înlăturate, căutîndu-se doar complici. Foştii luptători nu mai vor să fie spectatorii nemişcaţi ai acestui desmăţ. Ei s'au grupat însfîrşit ca să stîrpească destrăbălarea.

Din această disciplinare a forţelor sociale în numele virtuţii, La Rocque constitue un principiu de unitate. Şcoala austerităţii au făcut-o la fel luptătorii din toate clasele sociale, ei toţi trebue să contribue la reforma vieţii politice şi administrative.

Grupările politice formate în numele unei idei morale, nu în numele unei cointeresări, au altă putere şi altă chezăşie de durată şi izbîndă. Partidele de azi nu sunt decît adunături de cointeresaţi. *Croix de Feu* se raliază pe baza abnegaţiei şi în ideea întronării cinstei şi ordinei: funcţia politică să aparţină meritului real. De stînga sau de dreapta, de orice clasă socială, aderenţii se întovărăşesc graţie acestui ferment de coheziune.

Ajuns la conducerea organizaţiei *Croix de Feu,* colonelul La Rocque s'a revelat un admirabil organizator, un om cu vederi clare şi practice, un gînditor politic dotat cu simţul realităţii, al .concretului, al posibilului. El a procedat metodic la stăpînirea mijloacelor de acţiune, la determinarea obiectivelor, fugind tot atît de mult de programe politice ca şi de izbucniri violente, focuri de artificii urmate de desamăgiri.

„Trebue o mistică pentru a suscita această forţă nouă, o gîndire pentru a o călăuzi, o pîrghie spre a o folosi, un scop spre a o absorbi" spune La Rocque (Flambeau, Dec. 1932).

Mistica. După războiu au continuat să conducă ţara oamenii dela 1914, care se caracterizau „prin inaptitudine morbidă a creaţiei în orice ordine de activitate, căutarea desfătărilor uşoare şi a minimului efort, apatie şi nesiguranţă, descurajare". Lipsea o mistică, Franţa n'o mai avea. Unde s'o caute? In alte regimuri (cel morarchist)? [1]). Aceasta nu poate constitui astăzi în Franţa un principiu de unificare socială. In pacifism umani-

[1]) Aluzie la „Action Française".

www.dacoromanica.ro

tarist? Deşertăciune a celor lipsiţi de vigoare şi cumînţenie. In bolşevism? Acesta e refuzat de spiritul latin echilibrat. Ce mistică se mai putea deştepta pe marginea prăpastiei? *Aceea a eroilor cari cu jertfa lor au salvat patria,* aceea a soldatului necunoscut, astăzi reprezentat aevea de foştii luptători, legatari legitimi ai jertfei pure a celor dispăruţi, şi a lor. „Acum cînd se caută o nouă aristocraţie, şefi noi, cînd nobleţe de suflet de rasă par chimere, *Croix de Feu* reînvie adevărata aristocraţie: *aceea a serviciilor prestate*". Organizaţia s'a pus sub scutul celor trei colori naţionale, declarîndu-se împotriva fanionului roşu.

Gîndirea: punerea interesului general înaintea celui particular, afirmarea datoriei înaintea drepturilor, combaterea formulelor politice goale, pricinuitoare de divergenţe, precum şi a exploatatorilor lor. *Croix de Feu* aduc o gîndire neatîrnată, desinteresată şi nepătimaşă pusă în slujba patriei, nu a lor.

Pîrghia: sunt efectivele de oameni aleşi, grupaţi în spirit de disciplină în numele idealului ce-i înflăcărează pe toţi. Nici o altă grupare nu mai dispune de o astfel de massă de manevră, omogenă, viguroasă, gata de acţiune la primul semnal [1]).

Scopul Crucilor de foc este să împiedice disoluţia statului prin desmăţul grupărilor de stînga. Din concesii în concesii Parlamentul şi guvernele vor duce Franţa în pragul bolşevismului. Crucile de foc vor să scape Franţa de această lepră socială şi morală, nu în numele dictaturii sau al fascismului, ci în numele bunului simţ, al echilibrului, al virtuţilor care au garantat existenţa Franţei timp de o mie de ani. „Croix de feu" pune mai presus salvarea Franţei decît satisfacerea poftelor vre-unei categorii de interesaţi. Drept la conducere nu are oricine, nimănui nu-i este îngăduit să conducă spre satisfacerea ambiţiilor sale. Poate conduce cine are destulă virtute şi abnegaţie, nu cine are prea multă interesare şi lăcomie. Dece să se deschidă conducerea statului unei masse cît mai largi? Asta înseamnează să-l dai pradă mai multor hrăpăreţi necinstiţi. Democraţia uşurează accesul oamenilor neformaţi, cari pretind conducerea pe baza „revendicărilor" unui grup ce le stă la spate. Rînd pe rînd cercul rîvnitorilor e mai larg. Şi sfîrşitul ar fi năpustirea unei masse de hulpavi pe cadavrul statului. *Crucile de foc* rezervează administrarea statului unei elite desinteresate, avînd ca ţintă dăinuirea şi întărirea patriei. Ei au garanţia morală a abnegaţiei

[1]) Astăzi se cifrează la 300 de mii.

www.dacoromanica.ro

dovedite, pe care n'o pot vădi ambuscaţii veroşi şi spoliatorii afacerişti, cavaleri ai fraudei şi ai traficului de influenţă, stăpîni vremelnici ai Franţei de azi. „Sistemul democratic însemnează dictatura poftelor individuale în partide, dictatura partidelor în parlamente, a parlamentului asupra puterii executive, justiţiei şi ţării. Guvernele franceze sunt jocul parlamentelor, ele, nefiind durabile, nu pot lua hotărîri mari. Nestabilitatea cabinetelor de hazrd, absenţa majorităţii durabile, inconsistenţa opiniei, fac imposibilă orice statornicie. Cine se poate baza pe un stat dat pradă facţiunilor? De aceea şi diplomaţia Franţei este nehotărîtă, fricoasă, de faţadă". (La Rocque, Flambeau).

Crucile de foc nu dispreţuesc opinia, care trebue cîştigată prin bunul simţ, patriotismul pacific dar neclintit, independenţa politică, lipsa spiritului de aventură sau utopie, de care dă dovadă organizaţia. Propaganda se îndreaptă spre cercurile unde se cugetă în sens naţional, fără a pierde vremea cu aserviţii străinătăţii, defetiştii internaţionali.

Ca *metodă* de acţiune, *Crucile de foc* dispreţuesc convingerea prin violenţă. Ei îşi măresc cercurile prin infiltraţie atrăgînd în raza lor euergiile disponibile. Toţi membrii fac cunoscută asociaţia şi îi măresc efectivele. „Actelor noastre le trebue crescută bătaia prin simpatia asigurată a unui număr în fiecare zi sporit de francezi şi franceze cari cunosc puterea noastră, fiind gata să le răspîndească şi a susţine intervenţiile noastre" (Ibid)

Croix de feu se străduesc să atragă în matca lor asociaţiile profesionale apolitice. Nu uzează de discursuri de reclamă, ci numai de logică desvoltare de idei atît în scris cît şi în vorbire. Acestea sunt susţinute prin manifestaţii vizibile, cu caracter demonstrativ. Puterea *Crucilor de foc* este „forţa reţinută, gata de lovire, cunoscută, spre a nu uza de ea" decît în surprize decizive. Ei dispreţuesc succesele de faţadă şi jertfele inutile parţiale, rezervîndu-şi toate forţele pentru succesul definitiv. „Savoir attendre" e lozinca colonelului La Rocque. Trebue însă de lucrat în adîncime pentru a surpa asociaţiile de stînga şi pentru cîştigarea egemoniei [1]).

Un *program* detaliat nu este alcătuit, ci numai directivele. Programul numai circumstanţele îl vor stabili, principiul fiind să nu se facă reforme radicale pripite, ci îmbunătăţiri. „Dragoste

[1]) Ca tehnică de infiltraţie, interesant Malherbe p. 85.

www.dacoromanica.ro

de popor, voință de unire a claselor, respectul muncii sub toate formele și al drepturilor celor ce muncesc, o trebuință rațională de autoritate, de dăinuire, cu sentimentul realului și al posibilului — acestea sunt aspirațiile ce ne însuflețesc" spune La Rocque. El nu deosebește *dreapta* sau *stînga*, ci e însuflețit de cultul tradiției și de dinamism (= adaptare la actualitate), în scopul dăinuirii statului. Pacificarea internă prin obținerea unității de gîndire în ideea de patrie echivalează cu distrugerea partidelor de clasă și cu desființarea ideologiilor internaționaliste și materialiste.

1. *Politica internă:*

Reforma constituției pentru asigurarea continuității guvernelor.

Reforma metodelor de lucru și a moravurilor parlamentare (reducerea numărului deputaților, scrutin personal, dispariția feudelor electorale de plasă, suprimarea interpelărilor sediționase, sancționarea absenteismului, aplicarea clausei disolvării parlamentului).

Votul familial introdus în sufragiul universal.

Asocierea la opera legislativă a principalelor ramuri de producție.

Reacțiune contra abuzului funcționarismului stat în stat, disciplinarea și repartiția personalului pe departamente spre a evita aglomerările.

Reducerea numărului ministerelor, organizarea legăturei strînse între ele.

Controlul sever al magistraturii, cu pedepse aspre pentru corupători și corupți.

2. *Chestiuni sociale.*

Colaborare efectivă între capital și muncă.

Repudierea luptei de clasă și a celei confesionale.

Ameliorarea condițiilor de existență și igienă populară.

Protejarea mînei de lucru franceze.

Scoterea școlii de sub monopolul exclusiv al statului. Școala trebue să dea cetățenilor o instruire proporționată cu capacitatea și sîrguința fiecăruia. Ea trebue să fie neutră și să respecte toate credințele, ea trebue să-și interzică orice tendință politică. Statul trebue să interzică tendințele contrare spiritului național și ordinei publice [1]). Se va pune un zăgaz afluxului ambițiilor rău selecționate, dirijate spre situații nemeritate.

---

[1]) In Franța există un sindicat al institutorilor comuniști, cari fac propagandă pe față în școlile lor.

www.dacoromanica.ro

Protejarea familiei franceze, educaţie profesională, desvoltarea neobosită a asociaţiilor de ajutor mutual, organizarea breslelor.

3. *Chestiuni economice.*

Protejarea economiilor (împotriva gestionarilor escroci).

Acţiune combinată a producătorilor şi consumatorilor împotriva parasitismului intermediarilor. Arbitraj între patronat şi proletariat, reorganizarea tîrgului de muncă.

Punerea în valoare a resurselor teritoriului naţional. Stabilirea unui plan de economie naţională restrînsă, care să asigure, în caz de criză, existenţa ţării prin schimb între metropolă şi colonii şi eventual cu ţările amice.

Crearea unui mare minister de lucrări publice, realizînd amenajarea perfectă a comunicărilor pe uscat, fluvii, mare şi aer, pentru a pune în valoare şi a proteja patrimoniul naţional.

Reducerea cheltuelilor nu prin paliative (impozite, scăderi de salarii) ci prin reforma şi organizarea mai raţională a instituţiilor şi administraţiilor.

4. *Politica externă.*

Intangibilitatea tratatelor. Nici o concesie fără compensaţie efectivă şi consimţită.

Asigurarea securităţii înainte de a se proceda la desarmare.

Diplomaţie neimprovizată, statornică şi neconcesivă.

5. *Apărare naţională.*

Amenajarea unui biurou de studiere a condiţiilor războiului modern, pentru stabilirea modului de întrebuinţare a mijloacelor ce se întrunesc în apărarea solului, a coastelor, a comunicaţiilor.

Protejarea teritoriului împotriva primejdiei aerochimice.

Concordanţa dintre activitatea ministerelor de Războiu, Marină şi Aviaţie.

Evoluţie spre maşinism după datele concrete ale ştiinţei şi industriei.

Constituirea unui statut militar naţional care să ţie seamă de lipsa de oameni şi de nevoile securităţii.

„Un plan de acţiune practică. Etape succesive bazate pe un calcul sincer al posibilului şi al imposibilului. O orientare largă şi netedă spre reforme organice, înglobînd şi încoronînd reforma naţiunii“ (La Rocque, Revue des Vivants, Mai 1934)-

„Odată parcursă această primă etapă, terenul va fi gata pentru construcţii durabile“. (Ibid). Abea atunci colonelul La Rocque ar lua în vedere o nouă constituţie, legalizînd regiona-

www.dacoromanica.ro

lismul (descentralizarea) împreună cu corporatismul (cerute de „Acțiunea Franceză"), întărirea puterii și responsabilității executivului, reforma corpului judecătoresc, sub privegherea cultului restaurat al disciplinei sociale și a moralei particulare și publice. Ca primă condiție, *reconcilierea națională*. de care să se frîngă propaganda doctrinelor de ură.

Contrar principiilor „Acțiunii Franceze", *Crucile de foc*, prin colonelul La Rocque, spun că regenerarea nu începe prin reforma structurii politice, ci prin o serie de progrese spirituale, de amenajări sociale, economice, administrative, cari urmează a fi desăvîrșite și statornicite, ca în urmă să fie consacrate de reforma constituțională. Aceasta nu e un scop de sine, ci asigură rezultatele dobîndite. Reformismul *Crucilor de foc* este evoluționist. pe cît monarchismul („politique d'abord") *Acțiunii franceze* e revoluționar. „Nu e destul să clădești un sistem, spune La Rocque. Omul, cu defectele și calitățile sale, este singurul lui executant. Imprejurările oferă prilejurile și indică procedeele. O schimbare de Constituție nu se face în desordine și tulburare; dacă da, atunci desordinea ia revanșa asupra sistemului, îl viciază și-l distruge. Incercarea pripită devine o aventură". Și apoi: „Constituția politică existentă este baza inevitabilă spre schimbări viitoare".

Crucile de foc pot reuși tocmai din cauza moderației lor, care însă este energică și statornică Problema este dacă idealismul politic poate învinge în Franța coalițiile de exploatatori, cari la nevoe recurg și la crime spre a se apăra, pe cînd Crucile de Foc acționează prin presiune morală.

De la 1930 încoace *Crucile de Foc*, prin președintele lor și prin ziarul „Flambeau", și-au spus cuvîntul în toate problemele vitale de stat și internaționale privind Franța. Au criticat politica de concesiuni prin Societatea Națiunilor, care a dus la anularea de fapt a tratatului din Versailles cu privire la Germania, la Japonia și acum la Italia. A arătat că aderarea Franței la desarmare este un non-sens, cîtă vreme situația altor state (Anglia, Rusia, Italia) este mult mai avantajoasă ca contingente sub arme, ca buget al apărării, ca situație geografică.

Crucile de foc controlează activitatea politică, fără să participe direct, nevoind să politicianizeze lupta lor, ci rezervîndu-se erei noi, a cărei inaugurare va însemna dispariția formațiilor și sistemelor vechi. Organizația a intervenit decisiv în două chestiuni:

www.dacoromanica.ro

a) Neplata datoriei americane, după ce Franța renunțase la reparațiile germane sub presiunea președintelui Hoower.

b) Refuzul ca invalizii francezi să fie scurtați de pensii, pentru a se echilibra bugetul, în timp ce se dau ajutoare de șomaj străinilor pripășiți, iar miniștrii și deputații nu suferă nici o reducere.

Prin simpla presiune morală, *Crucile de foc* au determinat votul Camerii și au răsturnat guverne, impunînd, după desmățul radicalilor și socialiștilor (Chautemps, Daladier, Trot), guvernul de armistițiu și concentrare națională în frunte cu Doumergue (1934). Grație lor, ziua armistițiului a devenit sărbătoare națională, în care n'au tolerat să se producă cortegii de drapele roșii ale comuniștilor provocatori. Nu se mai poate ține nici o manifestare publică a pacifiștilor tendențioși („toți suntem pacifiști" spune La Rocque), antinaționali, a defetiștilor, a prietenilor „obiectatorilor de conștiință" (nesupuși la serviciul militar). Herriot însuși a primit o lecție usturătoare la un asemenea prilej. Astfel, *Crucile de foc* distrug efectiv fermenții disoluției naționale „finanțați de Moscova și de Amsterdam" (cu ghetto-ul lui comunist).

Vom încheia această expunere cu cîteva citate din articole scrise de colonelul La Rocque, rezumare succintă a celor spuse pînă aici.

„Este de interes național ca o celulă, izolată de agitațiile efemere, plină de viață, de temut pentru agenții destructivi, să fie gata să primească bunăvoințele răvășite și neexprimate pînă acum".

„Franța n'ar mai putea să urmeze pe supraviețuitorii josnicei politici de după războiu, pe un ambuscat, pe un disprețuitor al poporului, sau pe un teoretician al luptei de clasă. Ea nu poate urma oameni a căror viață particulară și existență familială nu i-ar face demni de cea mai sănătoasă și echilibrată dintre națiuni. Conducerea și ridicarea țării cere spirite clare, caractere călite, suflete și simple și viguroase, și frățești".

„Demagogia s'a înverșunat să distrugă pe șefi, pentrucă își vrea în frunte profitori și incapabili. Dar rasa franceză este o rasă de șefi. Elita noastră este calificată să întemeieze stăpînirea".

„Să frîngem fără cruțare campaniile desgustătoare, a căror manifestare mai cunoscută este obiecția de conștiință. Să luăm francezilor posibilitatea de a urma pe apostolii sinuciderii colective. Să fim gata a împiedica, prin technică și forță, sabota-

www.dacoromanica.ro

jele cu ajutorul cărora partidele de trădare plănuesc să distrugă mecanismul existenței naționale".

„Să pregătim șefi. Franței nu i-au lipsit la nici o epocă mare a istoriei sale. Ea îi va găsi dacă știe să-i provoace, dacă știe să-i distingă dintre adevărații ei slujitori".

Crucile de foc însemnează deci recrutarea unei noi elite de conducători, cea actuală fiind putredă, falimentară. Dacă înainte vreme lozinca de raliere a elitei erau ideile revendicatorii, sub pretextul umanității și dreptului la viață al celui slab, astăzi, la noi ca și în Franța, lozinca elitelor în formare este alta. Azi se știe că conducătorii întruchipînd crezuri democratice au dus statul la disoluție, provocînd anarchizarea și politicianizarea maselor. Fosta elită de exploatatori tinde să fie înlocuită cu oameni cari știu să *dea* nu să *ia*, consacrînd în organizarea statului principiul disciplinei morale, care struneşte și conservarea individuală. Faptul că elitele de azi, în atîtea părți ale Europei, se selecționează pe acest criteriu, trebue să ne umple de optimism asupra destinului țărilor respective. Nu ar fi de dorit ca țara noastră să rămînă apanajul vechei elite, ci să se salte și ea viguros spre viitorul de virtute și idealism, pe care elita cea nouă i-l pregătește. In acest sens, acțiunea *Crucilor de foc* este pentru noi plină de învățăminte.

Barbu Sluşanschi.

Catedra de Filosofie

Factorii cari i-au determinat înființarea. — Consecințe pentru școala și cultura romînească.

Însfîrșit s'a înființat și „Catedra de filosofie"! Minist. Instr. publice prin decizia No. 7.825 din 15 Ian. c., și publicată în Monit. oficial din 25 Ian. c., care cuprinde: „Grupări de materii de studii în catedre", prevede și *catedra de filosofie* pe lîngă fiecare liceu.

Trei momente au impus înființarea acestei catedre: I. Organizarea materiilor de învățămînt; II. Respectarea și cunoașterea individualității școlarilor; III. Integrarea profesorilor de filosofie în Stat.

I. Organizarea materiilor de învățămînt.

Liceul este o școală de cultură generală. Programa de învățămînt cuprinde diferite științe despre natură și om. Prin aceste științe se urmărește instruirea și formarea intelectuală a elevilor.

www.dacoromanica.ro

Avînd în vedere *unitatea* naturii şi ştiinţei şi *nevoia de unitate* a spiritului omenesc, pedagogii şi legiuitorii au fost întotdeauna preocupaţi de organizarea *sintetică,* armonică, a materiilor de învăţămînt. Sinteză în mic şi în mare, simultan şi succesiv [1]). Adică organizare sintetică a fiecărei materii şi a fiecărei clase (simultan) şi organizare sintetică a tuturor materiilor din programă pentru toate clasele (succesiv).

Atît sinteza simultană cît şi marea sinteză succesivă se realizează prin două principii: principiul *proporţionalităţii* şi principiul *corelaţiei.*

Principiul proporţionalităţii reclamă extinderea fiecărei materii în raport cu *întregul.* Corelaţia reclamă o întrepătrundere a materiilor atît simultan cît şi succesiv. Respectarea proporţionalităţii este opera exclusivă a legiuitorului, corelaţia revine în cea mai mare măsură autorilor de manuale şi profesorilor. Extinderea unei materii în detrimentul sau în lipsa alteia strică armonia întregului şi nici corelaţia nu se mai poate face. De aceea consider proporţionalitatea şi corelaţia ca principii fundamentale ale realizării sintezei materiilor de învăţămînt şi deci ale formării intelectuale unitare a elevilor.

Ar fi interesantă o excursie în cîmpul materiilor de învăţămînt să vedem aportul fiecăreia la realizarea acestei sinteze obiective şi subiective. Noi ne vom ocupa numai de „materiile filosofice", iar la celelalte ne vom referi numai comparativ.

Prin noua lege a învăţămîntului sec din 1934, învăţămîntului filosofic în liceu i s'au rezervat 6 ore şi anume: 2 ore de Psihologie la cl. VI-a; 2 ore de Logică la cl. VIII-a; şi 2 ore la cl. VIII-a — una de Sociologie şi alta de Etică.

Psihologia este fundamentul ştiinţelor noologice. Religia, Istoria, Dreptul, toate Limbile şi Geografia umană, se ocupă cu manifestările sufletului omenesc. Psihologia nu numai că dă elevilor posibilitatea de înţelegere a ştiinţelor noologice, dar ea sintetizează cunoştinţi din toate aceste ştiinţe, fiind prin aceasta o materie de învăţămînt c'un vast cîmp de corelaţie. *Logica* are un cîmp şi mai întins. Ca disciplină formală studiind condiţiile şi normele adevărului, ea operează cu datele tuturor ştiinţelor, iar ca Metodologie, discută metodele raţionale de aflare a adevărului în fiecare ştiinţă. Astfel că şi metodologic, Logica e o ştiinţă de corelaţie şi sinteză care cu drept cuvînt a fost numită

[1]) Vezi G. G. Antonescu, Pedagogia generală p. 292.

www.dacoromanica.ro

„regina“ ştiinţelor. *Sociologia* aduce lumini asupra *interdependenţei* fenomenelor sociale şi dă elevilor aprehensiunea evoluţiei şi senzului manifestărilor spiritului omenesc concretizate în cultură şi civilizaţie. Psihologia fundamentează, Sociologia — ca dinamică a spiritului omenesc — sintetizează ştiinţele noologice. *Etica* duce sinteza mai departe. Ca ştiinţă a finalităţii acţiunilor omeneşti, Etica discută problema senzului şi valorii vieţii, progresului şi perfecţiunii omului. Operînd cu „valori“, Etica unifică în cel mai înalt grad ştiinţele noologice, legînd idealul cu viaţa practică prin *educaţia morală*. Din aceste date marginale rezultă că materiile filosofice străbat întreaga ramură noologică a învăţămîntului şi fac din intelectul elevilor un Cosmos.

Cu toată această importanţă „strigată“ ani dearîndul de pedagogii şi filosofii romîni, şi *recunoscută* de legiuitorii învăţămîntului liceal romînesc, totuşi „Filosofia“ n'a putut constitui pînă astăzi o *catedră autonomă*. Faptul acesta se datoreşte *unilateralităţii* specialiştilor cari au elaborat programele de învăţămînt. Nu s'a respectat proporţionalitatea. Pe cînd unele materii aveau mai multe subdiviziuni şi o extensiune de 3—8 ore pe săptămînă, pînă la legea din 1929, materiile filosofice erau numai 2 (Psihologia şi Logica), cu o extensiune de două ore săptămînale amîndouă. Legea din 1929, păstrează tot numai aceste 2 materii dar dublează pentru fiecare orele (în total 4 ore). Abia legea din 1934 (a d-lui Dr. C. Angelescu) măreşte sfera materiilor filosofice, adăugînd Sociologia şi Etica, cu un număr total de 6 ore săptămînale, cum am menţionat mai sus. Legea din 1934 nu organizează însă *definitiv* învăţămîntul filosofic şi prin asta nu realizează armonia, sinteza materiilor de învăţămînt.

Intr'adevăr şi numărul *materiilor* filosofice şi numărul *orelor* săpt. este *insuficient*, nu numai din punct de vedere al învăţămîntului filosofic în sine, ci şi din punctul de vedere al realizării ansamblului. Din materiile de învăţămînt lipseşte *Enciclopedia filosofică*. A fost *prevăzută*, dar pînă la votarea legii a *dispărut*. Ce conţinea această Enciclopedie? Marile concepţii filosofice cu privire la originea, alcătuirea şi scopul lumii şi vieţii, împărţite şi tratate după problemele ce şi le-a pus mintea omenească în decursul vremii. Ca vestibul în marile probleme şi concepţii filosofice, Enciclopedia mai cuprindea şi tratarea critică a problemelor de Epistemologie (descompunerea mecanismului cunoaşterii stabilindu-i limitele şi valoarea). Specialiştii cari au suprimat Enciclopedia n'au suprimat numai o materie oarecare, au su-

www.dacoromanica.ro

primat însuşi *capul învăţământului.* Voiu ilustra aserţiunea mea prin date din programa analitică: La cl. VIII-a secţia literară sunt 4 ore de Latină pe săptămînă şi 4 de Greacă; iar la secţia ştiinţifică 5 ore săpt. de Matematică şi 3 de Fizică. De Filosofie, pentru ambele secţii sunt numai „2“ ore (respectiv una de Sociologie şi una de Etică).

Nerespectîndu-se principiul proporţionalităţii, organismul învăţămîntului este diform, iar diformitatea aceasta din nefericire nu rămîne pe hîrtie ci se răsfrînge asupra spiritului elevilor. Dacă specialiştii ar fi privit programa şi prin prisma ansamblului, atunci ar fi lăsat la cl. 8-a şi a treia materie filosofică: Enciclopedia şi ar fi prevăzut la aceeaş clasă 4 ore de Filosofie şi anume: cîte o oră de Etică şi Sociologie şi 2 ore de Enciclopedie (operaţiune foarte uşor de realizat şi-acum, *suprimîndu-se* o oră de Elină şi una de Matematică, fiecare secţie rămînînd cu cîte 7 ore săptămînale prea suficiente pentru *specializarea* care trebuie s'o dee liceul). Prin aceasta s'ar fi realizat *armonia* programei şi deci *unificarea* cunoştinţelor elevilor.

Intr'adevăr, în cl. VIII-a, cunoştinţele ating *ultima* treaptă de abstracţiune şi generalizare. Materia de învăţămînt care coordonează, generalizează şi unifică pe toate celelalte, este Enciclopedia cu dublul ei aspect: epistemologic şi metafizic. Ca şi Logica Epistemologia îmbrăţişează toate ştiinţele, urmărind puterea creatoare a spiritului omenesc.

Importanţa Epistemologiei rezultă din faptul că, discutînd valoarea cunoaşterii, discută *valoarea ştiinţei* şi prin asta îl face pe om să-şi cunoască propriile sale limite. Epistemologia, desvăluind *relativitatea* cunoaşterii şi ştiinţei, aduce cel mai eficace corectiv sentimentului de *grandoare* pe care-l trezeşte în sufletele elevilor *cuceririle* ştiinţei [1]).

A doua parte a Enciclopediei, *Metafizica,* face sinteza ramurei cosmologice cu cea noologică a materiilor de învăţămînt, încercînd să realizeze în minţile elevilor o concepţie unitară despre lume şi viaţă, absolut indispensabilă pentru formarea intelectuală şi morală a absolventului de liceu. Metafizica operează cu ultimele principii ale celorlalte ştiinţe şi încearcă unificarea tuturor într'un principiu absolut, generator al lumii şi vieţii. In această tendinţă de unificare, metafizica se întîlneşte

[1]) Observaţia D-lui Prof. I. Petrovici la examenul de capacitate în Martie 1925.

www.dacoromanica.ro

cu religia şi rezolvă aparentul conflict între Stiinţă şi Religie pe de o parte, Filosofie şi Religie pe de alta.

Enciclopedia filosofică nu completează aşa dar numai seria cunoştinţelor viitorului bacaloriat, ci ea le *încoronează*, dîndu-i o concepţie unitară despre lume şi viaţă, sau, cum se exprimă D-l Antonescu: cel puţin *convingerea* posibilităţii unei atari concepţii [1]).

Suprimîndu-se Enciclopedia s'a suprimat deci însuşi capul învăţămîntului liceal. Suprimarea Enciclopediei n'a oprit numai formarea intelectuală unitară a bacaloriatului, dar a făcut imposibilă formarea caracterului şi absolut infructuoasă educaţia morală. Etica se fundamentează pe Metafizică. A face Etică fără Enciclopedie înseamnă a pune carul înaintea boilor. (Justificarea acestui punct de vedere, în capitolul următor). Deaceea pînă la o nouă lege a învăţămîntului, *catedra de filosofie* trebue să compenseze suprimarea aceasta făcînd Enciclopedia „*neoficial*".

II. Respectarea şi Cunoaşterea individualităţii elevului.

a) *Respectarea individualităţii elevului.*

Necesitatea şi importanţa catedrei de filosofie a rezultat pînă acum, considerînd *obiectul* învăţămîntului.

Această necesitate se va reliefa într'un grad mai înalt, dacă vom considera şi *subiectul*, elevul.

Pedagogii şi legiuitorii vremurilor noastre îşi unesc străduinţele pentru *individualizarea* învăţămîntului, pentru adaptarea învăţămîntului nu numai la diferitele vîrste ale psihologiei elevului ci după fiecare tip psihologic, după fiecare individualitate. Învăţămîntul filosofic în liceu este rezervat ultimelor 3 clase. Este materia de învăţămînt cerută în cel mai înalt grad de *psihologia adolescenţii*. Adolescenţa începe prin nevoia de *interiorizare* a individului. Ea este epoca de actualizare a funcţiunilor spirituale şi de reliefare a aptitudinilor. Noi, nelămurite, tumultuoase, funcţiunile spirituale şi aptitudinile apar cu dimensiuni mărite, nelimitate. In contrast cu ele viaţa prezintă aşezări şi bariere cunoscute şi valorificate prin experienţă şi tradiţie.

Pe de o parte din cauza *creşterii* vieţii sufleteşti, pe de alta, din cauza contrastului între interiorul adolescentului şi viaţă, adolescenţa este o stare de desechilibru. Desechilibrul acesta se menţine dealungul acestei vrîste pînă cînd sufletul

[1]) Ped. generală p. 290.

www.dacoromanica.ro

adolescentului se încheagă în forme sufleteşti stabile. Stabilitatea sufletească înseamnă sfîrşitul adolescenţii, trecerea în epoca tinereţii.

Adolescenţa fiind epoca de formare a caracterului individual, epoca de integrare a individului în vieaţă, rolul educaţiei este hotărîtor, iar familia şi şcoala poartă răspunderea integrală a drumului pe care a apucat adolescentul. Instrumentul care ajută în cel mai înalt grad acţiunea educativă a familiei şi şcoalei asupra adolescentului, îl formează *materiile filosofice.* Psihologia desvălue metodic interiorul sufletului omenesc şi-l plimbă pe adolescent prin sufletul vremurilor, desgropînd epoci şi oameni. Psihologia generală, comparată şi diferenţială, aduce prima potolire a focului adolescent deoarece prin cunoaşterea acestor psihologii, adolescentul pierde sentimentul de *unicitate* a stărilor sufleteşti şi înţelege *temporalitatea* lor. Criticismului şi spiritului dialectic, cari iau la adolescenţi forme pregnante, Logica le dă supremă satisfacţie în cîmpul raţionamentului cu material ştiinţific aşa de bogat şi variat. Sociologia dă adolescentului ideea de evoluţie a vieţii sufleteşti şi-l convinge că numai prin solidaritate şi cooperare în sînul societăţii, omul a putut creia cultura depăşind cadrul animal. Etica e chemată să facă sudura definitivă dintre individul-adolescent şi viaţa socială dînd societăţii odată cu bacaloreatul un „tînăr“ c'o viaţă sufletească şi morală crescută din înţelepciunea vremurilor şi adaptată nevoilor ei. Totuşi, bacaloriatul liceului de azi nu este „tînărul“ întreg pe care-l visează pedagogii şi-l reclamă societatea. Faptul acesta se datoreşte — fără exagerare — *lipsei Enciclopediei.* Pentrucă Enciclopedia în liceu nu este o materie oarecare ce poate eventual lipsi sau poate fi suplinită de alta. Enciclopedia răspunde celor mai adînci şi umane frămîntări ale adolescentului: *frămîntărilor metafizice.* De unde vin? „Ce pot spera?“ (întrebarea lui Kant în care se ascunde întreaga problematică a transcendentului), iată întrebările care chinuie mintea însetată de adevăr a adolescentului. Suspendarea vieţii între cele două eternităţi (ante şi post), din lipsa de *cunoaştere* a eforturilor şi tălmăcirilor date de spiritul omenesc în decursul vremii, face pe cei mai buni dintre adolescenţii liceelor de azi oameni *fără criterii* în lupta vieţii, privind toate cu scepticism şi sfîrşind în ratare.

Nu prin cunoaşterea concepţiilor metafizice devine omul sceptic, cum cred adversarii filosofiei, ci din cauza *necunoaşterii*

www.dacoromanica.ro

lor. Cunoaşterea sistemelor de gîndire, desigur nu închee *problema* metafizică pentru adolescent, dar îi dă *tehnica* gîndirii creatoare şi de multe ori sugestii fericite pentru soluţii satisfăcătoare. Fără Kant n'ar fi fost posibil Fichte. Prin Schopenhauer, Nietzsche s'a regăsit pe sine însuşi, cu toate că concepţia lui a devenit antipodică maestrului. Înţelepciunea antică are dreptate cînd spune că răul germinează în ignoranţă. Responsabilitatea, cheia de boltă a ordinei sociale moralo-juridice, se întemeiază tot pe cunoaştere. Fără Enciclopedie, liceanul de azi rămîne ignorant, incomplet, rău... De acest fapt îşi dau seama toţi profesorii de filosofie care predau Etica în liceu. Fundamentarea sociologică a eticii este insuficientă, cea teologică nu satisface. Distincţia între Bine şi Rău presupune o prealabilă valorificare a vieţii şi găsirea unui criteriu universal—valabil. Ori, *valoarea vieţii nu poate rezulta decît din concepţia despre viaţă,* iar concepţia despre viaţă din concepţia despre Univers.

Concepţia etică este *concluzie* nu premisă. Prin suprimarea Enciclopediei, legiuitorii au suprimat premisele învăţămîntului moral, reducînd, prin insuficienţa cerinţelor programei şi orelor săptămînale, tratarea Eticii sub formă de *predică* sterilă şi dogmatică. Retrocedarea Enciclopediei liceului romînesc n'ar însemna deci numai redarea capului materiilor de învăţămînt, ci ar însemna şi *întregirea* personalităţii viitorilor bacaloreaţi [1]).

b) *Cunoaşterea individualităţii elevului.*

Integrarea generaţiilor tinere în Statul nostru se face pe două căi: prin *pregătire* profesională (şcoli speciale) şi prin *orientare* profesională (licee). Orientarea profesională în liceu se face prin cunoaşterea aptitudinilor individuale. Numai aptitudinea integrează armonic şi productiv pe individ în societate. Cunoaşterea aptitudinilor individuale, nu e numai o problemă de psihologie şi pedagogie, ci e în primul rînd o *problemă socială.* In senzul orientării profesionale legiuitorul romîn a bifurcat ultimele 2 clase ale liceului, iar cunoaşterea individualităţii elevului romîn a încredinţat-o *profesorului de filosofie.* Din nefericire, ca'n orice chestiune crucială, în Statul nostru

[1]) Legiuitorii altor ţări convinşi că numai o concepţie unitară despre lume şi viaţă este generatoare de caracter, au pus Enciclopedia în *centrul* materiilor de învăţămînt din cl. VIII-a. Cl. VIII-a franceză de ex. nu este clasa sterilelor 8 ore de greaco-latină ci „clasa filosofică".

www.dacoromanica.ro

cînd trec la aplicaţie, legile degenerează. Într'adevăr, sub auspiciile Minist. Instr. s'a elaborat o fişă pedagogică (sic) şi s'a trimis în ţară, nu profesorilor de filosofie ci: *diriginţilor.* Fără pregătire psihologică (experimentală) recunoscută de înşişi profesorii dirigenţi, marea majoritate a *refuzat* întocmirea acestei fişe, iar cei puţini cari-o încearcă obţin rezultate nule din punct de vedere psihologic şi practic. Întocmirea ştiinţifică a fişei *individuale* (nu„ pedagogică") revine numai profesorilor de *specialitate.* Specialiştii însă nu pot întocmi fişa oricînd şi oriunde, n'o pot nici în orele teoretice, nici în cele de educaţie morală. Pentru întocmirea acestei fişe trebuiesc ore speciale şi anume, 3 ore săptămînale pentru studiul individualităţii *numai* la ultimele 3 clase liceale cînd începe orientarea profesională. Şi întrucît actualmente catedra de filosofie e formată din 9 ore, şi întrucît legea cere *15* ore pentru o catedră *completă*, pe lîngă cele trei ore de Educaţie morală la cl. VI, VII şi VIII-a care vor reveni inevitabil acestei catedre, e firesc să se completeze cu aceste 3 ore pentru studiul individualităţii — în loc să se completeze bastard cu 3 ore de franceză, gimnastică, etc. Completarea în felul cerut de noi e reclamată atît de unitatea catedrei, de necesităţile învăţămîntului cît şi de cerinţele pedagogice şi sociale ale timpului. Se înţelege dela sine că o catedră de filosofie, educaţie morală şi studiul individualităţii, necesită *profesori* cu cea mai mare răspundere întrucît aceşti profesori leagă şcoala cu viaţa integrînd organic tineretul şcolar în viaţa socială. Avînd în vedere acest rol, cu bună dreptate Minist. Instr. a luat *mai întîi* măsura să fie integraţi în Stat şi Şcoală profesorii de Filosofie, pentrucă e absurd ca tocmai profesorul educator şi pregătitor pentru viaţă să fie lipsit de cele necesare vieţii. Această integrare a prof. de Fil. în şcoala şi Statul romîn Minist. Instr. a făcut'o grupînd materiile filosofice într'o *catedră autonomă.*

III. Integrarea profesorilor de Filosofie în Stat.

Exceptînd pe anormali, oamenii îşi satisfac cerinţele vieţii integraţi într'o profesiune. Prin prestarea unei munci pentru Comunitate, animalul social cu numele de om primeşte bunurile materiale necesare arderii vieţii şi are posibilitatea şi dreptul să se bucure de bunurile spirituale ale Societăţii şi să creeze personal asemenea bunuri. Fără a fi anormali, pînă la decizia Minist. Instr. No. 7.825 din 15 Ianuarie 1935, „specialiştii în

www.dacoromanica.ro

filosofie“ n'au avut catedre, cu alte cuvinte n'au fost integrați într'o *profesiune*. Neexistînd catedre, învățămîntul filosofic în liceul romînesc pe unele locuri a fost sporadic, iar în cele mai multe părți inexistent. Cele 2 ore ale legii vechi și cele 4 ore de mai tîrziu erau date în plus sau completare *altor* specialiști, sau dacă erau și alte ore vacante se dădeau spre suplinire specialiștilor în filosofie, *rătăciți* în învățămîntul secundar. Cu toată lipsa de catedre în învățămîntul secundar, totuși dela întemeierea Universităților au existat specialiști în filosofie, cari, cum am văzut mai sus, au făcut dealungul anilor *funcția* de profesori — fără stabilitate.

Existența acestor specialiști se datorește exclusiv orientării profesionale pe bază de *vocație*. Școala secundară a dat pînă azi mulți bacaloriați cu vocație pentru speculațiile filosofice. Văzînd însă lipsa catedrelor și greutățile luptei pentru traiu mulți din ei, cei mai mulți, și-au canalizat energia speculativă spre alte domenii spirituale, unde „piața muncii“ le oferea debușeuri. Puțini, foarte puțini, n'au putut rezista ghimpelui vocației spre abstract și mister și au apucat la Universitate calea *filosofiei pure*, fără preocuparea zilei de mîine. Găseau în satisfacția gîndului satisfacția integrală a vieții. Din aceste motive, cele mai sărace facultăți în studenți au fost pînă acum *Facultățile de filosofie*. Sărăcia aceasta, determinată după părerea noastră de lipsa imboldului *profesional*, a creat Facultăților de filosofie, o aureolă de distincție, de raritate. Puțini sunt aleși pentru filosofie!

Pentru a avea icoana completă a Facultăților de filosofie de pînă acum, trebuie să mai adăugăm la numărul celor *chemați* și pe *diletanții* veniți la Filosofie să-și completeze „cultura generală“, spre a se putea înpăuna în relațiile sociale cu titlul de student, licențiat și de multe ori „doctor“ în filosofie. Acești diletanți nu intră în cadrul discuției noastre pentrucă ei au un drum deja trasat.

Licențiații în Filosofie — cu vocație — au avut pînă în prezent cel mai spinos drum dintre toate categoriile de licențiați. Unii, cu vocație puternică, au luat calea doctoratului și au intrat în Universitate ca asistenți, conferențiari și mai tîrziu — profesori. Aceștia s'au integrat în Stat pe calea învățămîntului superior. Dintre ceilalți cari n'au putut urca treptele universitare, unii biciuiți de greutățile vieții, au sacrificat vocația, integrîndu-se în învățămîntul secundar, dînd capacitatea la *alte specialități* unde erau catedre; alții neputînd sacrifica vocația, au dat capa-

www.dacoromanica.ro

citatea la filosofie, dar nefiind catedre, forțați de viață au părăsit *oficial* drumul filosofiei, integrîndu-se în învățămînt la *alte catedre*. O ultimă categorie ar fi aceia cari n'au intrat în nici o ramură a învățămîntului, integrîndu-se totuși în Stat pe calea altor profesiuni.

Plasarea titraților în filosofie (cu licență, doctorat și capacitate) în felul arătat mai sus, a fost posibilă înainte de războiu și după războiu pînă spre anul 1928 — deci chiar înainte de isbucnirea crizei economice. După 1928, titrații în filosofie nu mai găsesc vacante catedre la alte specialități, nu mai găsesc nici funcțiuni publice. După 1928, titrații în filosofie, dacă nu devin *șomeuri intelectuali* (eufemism pentru „muritori de foame"), rămîn întreținuții familiilor sau sunt obligați să se mulțumească cu „fărămîturile" ce rămîn dela alte specialități prin canalurile școlilor secundare. După 1928 însă, învățămîntul filosofic universitar n'a stagnat. Bacaloriații cu vocație au devenit, și după 1929, Studenți în filosofie, iar între 1928 și 1935, cele 4 Universități din Țară au dat 7 serii de licențiați în filosofie. Deși nu existau catedre de filosofie, totuși ca și în trecut și în 1928, 1931 și 1935 Minist. Instr. a prevăzut *examen de capacitate la filosofie*. In 1935 au fost înscriși la examen 130 candidați (băeți) și din 95 prezenți au trecut examenul 30. Adăugînd la aceștia candidații reușiți 1928 și 1931 rămași încă neplasați, adăugînd și cele vreo 40 fete reușite în 1935 plus cele anterioare, Minist. Instr. s'a găsit în toamna anului școlar 1835/36 în fața a peste 120 de profesori și profesoare de filosofie, *fără catedre*, pe cari i-a numit *suplinitori* la 9 ore de filosofie și drept cu un salar variind între 1800 și 2500 lei lunar. Toți acești profesori și profesoare sunt în vîrstă de 28 și 35 ani și Statul încă nu le-a dat posibilitatea să-și organizeze viața după standardul reclamat de cerințele lor biologice și spirituale. Legea învățămîntului secundar din 1934 a fost salvatoare pentru profesorii de filosofie. A înmulțit materiile filosofice de învățămînt, a mărit numărul orelor, și noua grupare a materiilor de studii în catedre a impus *înființarea* catedrei de filosofie pe lîngă fiecare liceu.

Incepînd cu anul școlar 1936/37, liceul romînesc va avea Profesor de filosofie, numit la o catedră autonomă. Prin înființarea și numirea la catedre, profesorii de filosofie vor fi integrați în Stat, spre a-și putea începe viața personală și profesională în conformitate cu cerințele vocației lor atîția ani înăbușită.

Consecințele imediate ale înființării catedrei de filosofie se

www.dacoromanica.ro

vor vedea din roadele ce le va da în sinul şcoalei secundare. Ca încheere, ne vom opri puţin asupra consecinţelor ce se întrevăd. Odată cu înfiinţarea catedrei de filosofie la liceu, Facultăţile de filosofie nu mai rămîn apanagiul celor aleşi, celor cu vocaţie. Şi aceste facultăţi devin un *debuşeu* pîndit şi inundat de infometaţii zilelor de mîine. Toamna anului 1936 va înregistra o *urcare* a numărului petiţionarilor la facultăţile de filosofie; petiţionari pentru cari studiul nu va mai fi ceva desinteresat, dorit, ci o *sarcină* pentru ocuparea unei profesiuni *mercantilizate*. Aceşti licenţiaţi în filosofie vor avea un randament filosofic cu mult sub nivelul licenţiaţilor trecutului. Mercantilizarea învăţămîntului filosofic universitar şi secundar este singura consecinţă rea şi inevitabilă pe care o aduce înfiinţarea catedrei de filosofie.

Răul acesta va fi însă compensat prin două urmări fericite: *a*) Desvoltarea spiritului de comprehensiune filosofică a naţiunii noastre şi *b*) *Naşterea filosofiei romîneşti*. Difuzarea ştiinţifică a învăţămîntului filosofic în liceu va trezi în massa tineretului romîn *potenţele filosofice*. Setea metafizică a adolescentului romîn a fost pînă astăzi potolită prin ignoranţă şi prin uscarea sclipirilor din adîncuri.

Adolescenţa este vîrsta cea mai propice transmiterii şi deprinderii cu gîndirea abstractă. Studiul filosofiei în liceu nu numai că va ascuţi mintea elevului romîn, deprinzîndu-l să urce cele mai înalte trepte ale abstracţiei, dar din *ciocnirea* problemelor metafizice eterne cu spiritul etnic romînesc va putea ieşi scînteia *originalităţii filosofice* proprii, şi cu ea filosofii autohtoni de proporţii universale.

Bacaloriaţii cu vocaţie filosofică pe care Liceul romînesc nu va înceta să-i dee, vor creia mişcarea filosofică şi viitoarea filosofie romînească. Aceşti bacaloriaţi vor fi cu mult superiori generaţiilor trecute, a căror latenţe filosofice n'au fost cercetate, n'au fost îndrumate n'au fost „îmbăiate“ în atmosfera culturii filosofice universitare.

La Facultatea de filosofie aceşti bacaloriaţi vor alcătui o *minoritate selecţionată*, cu mult deasupra diletanţilor şi-a plevei profesionale. Continuitatea, promovarea şi înălţarea învăţămîntului filosofic universitar şi secundar la noi, precum şi creaţia filosofică se va face numai prin această minoritate selecţionată pe bază de vocaţie, filosofia rămînînd şi mai departe exclusiv apanagiul „Aleşilor“.

Alexandru Isăceanu
Profesor de Filosofie-Dorohoi.

www.dacoromanica.ro

REVISTA CĂRȚILOR.

Jacques Bainville, Les Dictateurs, Paris, 1935. Această carte e una din cele mai interesante lucrări ce ne-a lăsat strălucitul scriitor Bainville, decedat acum de curînd și a cărui moarte o deplînge toată Franța naționalistă. Istoric și literat, el evită să ne dea definiții abstracte după cari să putem distinge dacă un regim politic oarecare poate fi numit sau nu dictatură. Regimurile din Italia, Rusia, Germania, Portugalia sunt înglobate în categoria dictaturilor. După care criteriu? Pentru autor faptul că Mussolini, Stalin, Hitler, Salazar sunt conducători *ce-și impun voința lor în treburile publice*, ajunge pentru a afirma că ei sunt dictatori.

Fără îndoială că noțiunea de dictatură e susceptibilă de diverse interpretări, cari au dat naștere la cele mai regretabile confuzii. Dar Bainville, desigur, n'a vroit să ia parte la cearta teoreticienilor în jurul înțelesului acestui cuvînt, ci a preferit să ne descrie conducători hotărîți să-și impună voința indiferent dacă au fost dictatori buni sau răi. Autorul constată numai că „ea (dictatura) poate să fie cea mai bună sau cea mai rea formă de guvernămînt. Există dictaturi excelente. Există și detestabile". Depinde de cel ce o face, ar spune autorul, dacă s'ar pronunța hotărît asupra acestui punct. Da, dar nu totdeauna. Și atunci cum putem distinge o dictatură bună de una rea? Apreciind rezultatele, răspunsul va fi ușor de dat. Dar nu trebue să așteptăm ca un astfel de regim să se introducă și apoi să ne pronunțăm dacă e util sau nu comunității respective, căci în acest caz n'am constata decît anumite fapte care nu ne-ar ajuta la nimic. Am descrie numai o realitate, atîta tot. Din ceeace ne spune istoria și sociologia putem afirma că o tiranie, adică domnia cu ajutorul forței a unei clase sau a unei persoane în favorul lor exclusiv, va fi întotdeauna rea. Inglobînd deci regimul din Rusia și cel din Italia în noțiunea dictaturii, se ajunge la confuzie și la compromiterea acestei noțiuni. — Inlăturînd tirania din conceptul dictaturii, rămîne să înțelegem prin aceasta din urmă, un regim politic în care puterea executivă primează față de celelalte. Si în acest caz putem spune că sunt dictaturi bune și rele, cari vor depinde și de cel ce o face, dar și de atîtea alte condițiuni.

Cît privește necesitățile cari o impun, autorul spune că ea poate să fie o reacțiune contra efectelor ultime ale democrației, cari sunt socialismul și comunismul, sau o reacțiune pentru a înlătura piedicele ce stau în calea realizării unei democrații

www.dacoromanica.ro

egalitare şi anticapitaliste. Vedem că dictatura, după concepţia autorului, poate să fie un mijloc necesar pentru a înfăptui şi a garanta un regim democratic. Pare paradoxală această afirmaţie, dar acceptînd definiţia dată dictaturii mai sus, ea devine verosimilă, dacă prin sistemul democratic înţelegem un regim politic în care e asigurată libera circulaţie a elitelor.

Şi atunci am putea formula următoarea lege pe care istoria o confirmă:

Vom avea totdeauna un regim al activităţii imediate, în locul unuia deliberativ, oricînd un pericol intern sau extern ameninţă comunitatea respectivă. Fascismul şi mişcarea din Germania sunt reacţiuni imediate contra comunismului. Regimul din Portugalia a fost impus de nevoia de a scăpa această ţară din ghiarele anarhiei. Aceeaş funcţiune, de altfel, o îndeplinea acest sistem de conducere politică şi la Romani. În timp de mare primejdie externă avem totdeauna un astfel de regim pentrucă instituţiile specifice democraţiei — în înţelesul cotidian al cuvîntului — nu sunt în stare să facă faţă primejdiei. La noi, mişcarea naţionalistă se impune ca un regim de mînă forte, pentrucă sistemul „democratic“ s'a dovedit neputincios să înlăture pericolul intern ce ameninţă comunitatea romînească din partea streinilor, în special a jidanilor.

În concluzie, sistemele de conducere în care puterea executivă are un ascendent pronunţat asupra celorlalte, apar, *în mod necesar*, în momente de primejdie internă sau externă ale unei comunităţi şi sunt compatibile cu un regim democratic cum l-am definit, putînd chiar să-l introducă şi să-l garanteze.

Făcute odată aceste precizări, putem să urmărim expunerile autorului asupra dictatorilor şi dictaturilor. Lumea antică şi-a avut dictatorii săi. Solon, Pesistratos, Pericles au aparţinut Greciei; Marius, Sulla, Pompeius, Cesar — Romei. Timpurile moderne numără pe Cromwell cu faimosul bilet afişat la uşa camerei deputaţilor: „cameră nemobilată de închiriat“, Richelieu, Ludovic al XIV-lea, Robespierre, Napoleon Bonaparte, căruia autorul nu-i acordă acelaş credit ca şi lui Ludovic al XIV, pentrucă Bonaparte e uzurpătorul dinastiei Burbonilor, iar Jacques Bainville e monarhist legitimist, şi în sfîrşit Napoleon al III-lea.

Trece apoi în revistă, în mod succint, dictaturile fluctuante ale Americei latine şi se opreşte mai mult timp în faţa dictatorilor timpurilor noastre.

Rusia cunoaşte figura ştearsă a lui Kerensky, care face loc,

www.dacoromanica.ro

prin fugă, dictaturii roşii, reprezentată prin Lenin şi, din 1924, prin Stalin. Rusia cunoaşte sub stăpînirea acestor doi din urmă cea mai sîngeroasă tiranie din cîte a cunoscut vreodată istoria omenirii. Cum se explică atunci menţinerea ei? Bainville ne dă următorul răspuns: „Amîndoi au plecat dela acest vechiu principiu că forţa este moaşa societăţilor". Şi încheie ironic „un forceps mai ales este necesar, într'adevăr, pentru naşterea monştrilor". Turcia îl are pe Attaturk care a reuşit să schimbe pînă şi obiceiurile şi îmbrăcămintea concetăţenilor săi. Mussolini şi fascismul se bucură de creditul întreg al autorului, pentru că Ducele n'a uzurpat tronul regelui şi n'a lovit în biserică. În afară de aceasta, concepţia despre viaţă a lui Mussolini îi place lui Bainville, care-i citează următorul pasaj scris în 1932: „Viaţa aşa cum o consideră fascismul trebue să fie serioasă, austeră, religioasă, susţinută de forţa morală". Şi această forţă morală care a luat aspectul unei religii a schimbat, din temelii, Italia în toate domeniile de activitate, în cei treispreze ani de guvernare fascistă. Dictatura lui Primo de Rivera a eşuat pentrucă a neglijat un principiu esenţial: o dictatură ca să se menţie are nevoe şi de o ideologie care să stăpînească spiritele.

Oliveira Salazar este reformatorul Portugaliei. Stîrpeşte francmasoneria şi societăţile secrete printr'o lege votată în unanimitate de adunarea generală şi motivată de următoarele: „masoneria este condamnată pentrucă este contrară principiilor de justiţie creştină cari susţin conducerea şi cari sunt în tradiţia Portugaliei; pentrucă scopurile sale n'au nimic comun cu cele ale naţiunii, pentrucă ea împiedică oamenii dela putere de a lucra cu independenţa necesară; că ea face să primeze interesele sale de sectă fără preocupare de interesele naţionale, şi încă mai puţin de meritul personal, avînd ca regulă să rezerve funcţiunele afiliaţilor ei; însfîrşit pentru că ea a fost în Portugalia cea dintîiu răspunzătoare de dezordinile revoluţionare cari au însîngerat şi ruinat ţara timp de 30 de ani".

Însfîrşit, ultimul dictator în ordine cronologică pînă la apariţia cărţii, ni-l furnizează Germania în persoana lui Hitler. Autorul recunoaşte că dictatorul Germaniei a realizat mult pe plan politic şi naţional. Despre omul Hitler se ştiu puţine lucruri, dintre cari unul e absolut sigur: „că în jurul lui sunt cristalizate toate speranţele Germaniei învinse în 1919", că el este un om politic care ştie ce vrea „şi care rămîne cel mai redutabil dintre duşmanii Franţei".

www.dacoromanica.ro

Modul cum descrie şi analizează dictaturile trecute şi prezente este peste măsură de instructiv şi interesant, iar stilul este a scriitorului Jacques Bainville. *Ion Ţurcan*

Constantin Sudeţeanu, Durkheim şi Şcoala sociologică franceză, Cluj 1935. pg. 212. Lei 80.

Sociologia lui Durkheim şi a şcoalei sale, grupată în jurul revistei „L'Année sociologique", a avut mare răsunet şi peste hotarele Franţei şi ea începu să-şi aroge titlul de „sociologie franceză", deşi în Franţa sociologi mai autentici francezi decît Durkheim şi decît cei mai mulţi dintre adepţii şi urmaşii săi îi contestă dreptul de a se numi astfel.

La noi, mai întîiu d-l M. Ralea a dat atenţie sociologiei lui Durkheim, publicînd un scurt studiu asupra lui în „Viaţa Romînească" (1921). In 1924 urmează d-l C. Sudeţeanu cu traducerea „Regulelor metodei sociologice", dîndu-ne în acelaş timp un studiu introductiv asupra „Sociologiei lui Emil Durkheim". In 1931 apare, în limba germană, un studiu al d-lui Ioan Lupu „Despre temeiurile societăţii, dreptului şi religiei în şcoala durkheimiană" şi, un an mai tîrziu, d-l G. Marica publică temeinicul său studiu critic asupra lui Durkheim, apărut tot în limba germană. D-l Sudeţeanu, scriind romîneşte, are meritul că a contribuit mai mult la cunoaşterea sociologiei durkheimiene la noi în ţară. Meritul său ar fi fost mai mare, dacă ar fi luat o atitudine critică mai pronunţată faţă de pretenţiile acestei şcoli, care subt masca unui extrem obiectivism ştiinţific n'a servit decît cauza unor anumite curente sociale şi politice bine cunoscute în Franţa şi în străinătate. Nu i se poate reproşa însă autorului că s'ar fi lăsat copleşit de „grandoarea" operei durkheimiene, cum o fac atîţia alţii pentru cari sociologia lui Durkheim cuprinde tot adevărul sociologic. Studiul autorului se menţine în limitele unei expuneri clare şi bine documentate a sociologiei durkheimiene.

Tr. Brăileanu.

REVISTA REVISTELOR.

Orientări. IV No. 11 şi 12. Revista Asociaţiei Culturale „Orientări" dela Moineşti, judeţul Bacău, e desigur cea mai serioasă revistă a Moldovei. Aceasta o dovedesc şi cei patru ani de neîntreruptă apariţie. Valoarea acestei reviste stă mai ales în luminoasele şi profundele studii ale păr. Crişan. In ultimele numere părintele Crişan se ocupă de problema şcolii romîneşti. După ce în No. 11 face o succintă analiză a raportului dintre

www.dacoromanica.ro

„Şcoală şi viaţă", în No. 12 se întrevăd condiţiile pentru „O nouă şcoală". Umanului îi e indispensabilă fapta. Ideea trebuie trăită. In mediul social al ultimului veac omul a fost crescut între „noţiuni" cari l-au îndepărtat de realităţile spirituale. Şcoala de pînă acum a crescut numai „intelectuali" cari ştiu a vorbi despre muncă, dar disprețuesc munca instructivă, educativă şi creatoare de uman. Această şcoală l-a făcut pe romîn leneş prin excelenţă. S'a format această destructivă mentalitate care spune: „deaceea am învăţat eu carte, ca să muncesc?" Defectele acestei şcoli au fost de mult sesizate, dar nimeni n'a găsit soluţia potrivită. Păr. Crişan arată că, orice măsuri s'ar lua, ele nu vor duce la rezultatul dorit, atîta vreme cît ele se aplică în Statul politicianisto-democratic. O şcoală nouă, într'un stat nou: statul naţional-totalitar. Şcoala cea nouă va fi o şcoală a muncii, o şcoală creştină şi naturalistă, o şcoală a vieţii. — Semnează versuri Radu Nour, Gr. Dumitraşcu, Gh. Popovici, Octav Sargeţiu şi alţii. Minunat fragmentul de roman al lui Mircea Streinul: Dimineaţa, înainte de moarte. Revista Cărţilor, Note şi Insemnări semnează Paul Popescu şi Al. P. C. *George Macrin*

Buletinul A. G. I. R. (Asociaţiei Generale a Inginerilor din Romînia). Red. şi Adm. Bucureşti III, B-dul Take Ionescu 31. Apare lunar. O publicaţie de cea mai mare valoare, cuprinzînd Studii temeinice din domeniul tehnic, Note, Recenzii, Oficiu de plasare, Brevete romîneşti etc. N-rele 10—12 1935 aduc studiile: *Ioan Vladea*, Monoplan sau biplan; *M. Manoilescu*, Contribuţia culturii generale la formarea concepţiei tehnice; *Marin I. Stroescu*, Densitatea populaţiei, criteriu de sistematizarea oraşelor; *E. E. Anastasiu*, Centrul de preparare în afacei (C. P. A.), de pe lîngă Camera de Comerţ din Paris; *Dan Constantinescu*, Organizarea viitoare a Direcţiunii Cadastrului; *Cristea Mateescu*, Pe marginea unui studiu recent asupra forţelor hidraulice ale Romîniei.

Amintim cu plăcere expunerile d-lui Ing. *E. E. Anastasiu*, în N-rul 10, despre „Cele două generaţii". Din ele se vede că şi în lumea oamenilor practici a pătruns suflul cald al mişcării naţionaliste. „Noua generaţie e încălzită de idealuri comune. Interesele fiecăruia sunt subordonate intereselor tuturor. Un crez comun animă mulţimile, întreţinînd entuziasmul lor creator". „Creaţia naţională e supremul scop urmărit. Tu, tînără generaţie, luptă. Sentimentele ce te animă sunt nobile. In rîndurile tale vor intra toţi romînii cu inima vie. Persevereză şi vei triumfa". In noianul de foi şi foiţe politice, Buletinul A. G. I. R. apare ca

www.dacoromanica.ro

un bloc masiv de gîndire şi faptă constructivă a geniului romînesc. Cînd inginerii romîni vor fi însufleţiţi de spirit de solidaritate, de imaginea unui Stat naţional bogat şi puternic, pămîntul romînesc va deveni o fortăreaţă inexpugnabilă, un izvor de putere nesecată pentru generaţiile ce vin.

Revue Internationale de Sociologie. Dir. *Émile Lasbax.* Paris. N-rele I—II 1936 cuprind un interesant studiu al d-lui W. Deonna (Geneva) „Aphrodite, la femme et la sandale". D-l *Tazerout* scrie despre „Gîndirea politică a lui Moeller van den Bruck", iar d-l *G. L. Duprat* continuă cu publicarea „Schiţei unui Tratat de Sociologie". Această Schiţă, ajunsă la partea a treia: „Fizica şi fiziologia sociale", va forma, cînd va fi terminată, subiectul unei expuneri mai largi în revista noastră. E într'adevăr de cel mai mare interes pentru învăţămîntul sociologic, secundar şi universitar, ca sociologii să se înţeleagă asupra unei delimitări mai precise a obiectului sociologiei. Fără această delimitare cursurile universitare cît şi mannalele de sociologie vor continua să prezinte această varietate de concepţii şi teorii, care opreşte o desvoltare normală a acestei ştiinţe.

Revista mea. Director: *Marta D. Rădulescu.* Cluj, str. Mico 7. N-rele 1 şi 2 din Anul II, 1936 cuprind articole şi studii de extremă importanţă pentru mişcarea naţionalistă. Insemnăm articolul d-lui *Mihal Polihroniade* „Editura şi presa ca factori de desnaţionalizare culturală", precum şi articolul — program pentru anul II „Marile revizuiri cari se impun".

Acţiunea Romînă a d-lui Dr. V. Trifu continuă în N-rul 2 (An. VII) lupta împotriva francmasoneriei, cu destăinuiri interesante. — **Cuvîntul Studenţesc** aduce un mişcător necrolog despre Dumitru Străchinaru. — **Ideea Romînească** reapare strîngînd într'un volum N-rele 5—10 ale anului I, cu articole interesante *(Pavel Costin Deleanu,* Reacţiune radicală şi Revoluţie în Romînia) şi o bogată Cronică. — **Braţul de Fier** — Focşani, **Romînia Creştină** — Chişinău, **Glasul Strămoşesc** — Cluj, **Ideea Naţională** — Buzău, **Cuvîntul Argeşului** — Piteşti, **Ogorul** — Bucureşti (str. Academiei 8), **Macedonia** — Bucureşti (str. Cîmpineanu 6) răscolesc conştiinţa romînească în toate colţurile ţării, pregătind ceasul marilor hotărîri în politica Ţării cînd, după potolirea zarvei politicianiste, neamul romînesc va intra pe calea unei noui vieţi creatoare.

www.dacoromanica.ro

Iconar, Red. şi Adm. Cernăuţi str. Eminescu 15 (prof. Liviu Rusu), ne aduce, în No. 6 (An. I): un studiu de *George Macrin* „Critica oficială şi drumul romînismului"; o viziune din vremuri de adîncă credinţă în destinul transcendent al omului: „Maur Sîntul" de *Barbu Sluşanschi;* Cronici judicioase şi tăioase de *Mircea Streinul;* Versuri de *Radu Gyr, Teofil Lianu, Mircea Streinul* şi *Vasile I. Posteucă;* o recenzie de *Liviu Rusu* despre „Tarot sau călătoria omului de Mircea Streinul".

Făt-Frumos, Dir.: Leca Morariu, Cernăuţi, închină N-rele 1—2 1936 scriitorului Liviu Rebreanu. — **Pagini Literare,** Turda, au intrat în anul III; e una din cele mai bune reviste literare ce avem la noi în ţară. — **Analele Dobrogei,** Revista Societăţii Culturale Dobrogene. Dir.: *C. Brătescu.* Anul XVI 1935. Studii din domeniul geologiei arheologiei şi istoriei, recenzii bogate asupra lucrărilor de specialitate privind trecutul Dobrogei. — **Analele de Psihologie,** Dir.: *C. Rădulescu-Motru* Volumul II, 1935. Cele 302 pagini cuprind numeroase studii, recenzii cari tind să prindă tot ce s'a publicat în Ţară şi străinătate în ştiinţa psihologiei. Despre studiul d-lui Rădulescu-Motru „Psihotehnica şi munca naţională" s'a vorbit în N-rul 10 al „Insemnărilor"; pentru sociologie prezintă interes şi articolele: *Egon Weigl,* Raporturi social-psihologice în lumea animalelor; *Dinu Roco,* Martorul şi opinia publică.

Tr. Brăileanu.

Către Abonaţii şi Cetitorii noştri

Cu numărul de faţă „Insemnările Sociologice" încheie un an de apariţie. Direcţiunea şi Administraţia mulţumesc tuturora cari cu fapta, scrisul şi vorba au contribuit la răspîndirea revistei. In primul rînd mulţumim colaboratorilor, cari au jertfit timp şi muncă pentru a ne da sprijinul lor desinteresat.

Recunoaştem însă că fără ajutorul celor ce au abonat şi cumpărat revista, strădania noastră ar fi fost zădarnică; lor le revine meritul că putem păşi cu încredere în al doilea an de existenţă. ***Pe restanţieri îi rugăm să-şi achite cît mai grabnic datoria, pe abonaţii de elită, buni platnici şi înţelegători ai timpurilor grele, îi rugăm să înoiască abonamentul.*** *Cele 12 numere ale anului I cuprind* **410** *pagini şi costă* **60 lei.** *Credem că abonaţii şi cetitorii noştri nu se pot plînge că revista ar fi scumpă. Să le destăinuim şi secretul acestui iefteşug: munca colaboratorilor şi a administraţiei e gratuită, tiparul la limita posibilă (aci exprimăm d-lor* ***Bucur Orendovici*** *şi* ***Dimitrie Bucevschi*** *mulţumirile noastre cele mai călduroase). Nădăjduim deci că prietenii revistei vor şti să preţuiască aceste jertfe şi străduinţe, dîndu-ne concursul lor prin plata regulată a abonamentului şi răspîndirea revistei în cercul cunoscuţilor lor.*

Direcţiunea şi Administraţia
„INSEMNĂRILOR SOCIOLOGICE".

www.dacoromanica.ro

Studii şi Articole

apărute în „Insemnări Sociologice"

Anul I, N-rele 1—12.

B(răileanu), G(eorge): Caracterul esoteric al „Principelui" lui Machiavel (4).

Brăileanu, Traian: Eroarea iniţială a sociologiei (1), Ştefan cel Mare şi Arta de a guverna (2), Problema muncitorească în lumina doctrinei naţionaliste (3 şi 4), Ideea comunităţii romîneşti (5), Elita ascetică (6), Problema economică în Statul naţional (7), Intemeierea etnologică a sociologiei (7), Circulaţia elitelor şi Demagogia (8), Studenţii (9), Legea degenerării elitelor (10), Imperativele morale în viaţa economică (11).

Ionescu, Gavril: Cerinţele noului drum (2), Alte cerinţe ale noului drum (3).

Isăceanu, Alexandru: Naţiune-Umanitate. Disociaţii (3), Catedra de filosofie (12).

Joussain, André: Misticismul social al masselor (10), Răsturnarea forţelor (11).

Macrin, George: Disciplina şi camaraderia ca forţe politice (1), Statistici şi crime (2), O nouă şcoală romînească. Taberele de muncă (4), Taberele de muncă. Aspectul politic (5), Politica în Universităţi (7), Temeiurile istorice ale Mişcării din 1922 (9).

Mailat, I. N. Imperialismul romîn ca ideal naţional (9).

Narly, C.: Rugăciune la Cetatea Hotinului (3).

Nicolau—Bîrlad: Răspunderea generaţiilor (5).

Richard, Gaston: Cum s'ar putea înlocui dovada experimentală în sociologie (2). Sociologia comparată a popoarelor latine după operele lui Venturino (12).

Rusu, Liviu: Consideraţiuni sociologice asupra muzicii romîneşti (3), Omul rumîn în lumina de cîntec (4), Cîntecul Sceleţilor (6).

Sluşanschi, Barbu: Literatura şi societatea romînească (1), Funcţia socială a scriitorului (3), Autohtonismul în literatură (4), Doctrina mişcării „Action française"(5), Şcoala tineretului de azi şi ţelurile ei (8), Ideile conducătoare ale organizaţiei „Croix de Feu" din Franţa (12).

Ţară, L.: Progres şi Religie (8).

Ţopa, Leon: Răzeşii (1), Răzeşimea din Nordul Bucovinei (3), Iudaism şi Naţionalism (4), Familia şi Statul (5).

Ţurcan, Ion: Cîteva date în sprijinul unei probleme (1), Renaşterea spiritualităţii româneşti (7), Dimitrie Străchinaru (10).

---

www.dacoromanica.ro